

Kurt Elvegård og Veronika Paulsen

Familievold og tilrettelagte samtaler i konfliktråd

Evaluering av tiltak 22 og 23
i *Vendepunkt*, handlingsplanen
mot vold i nære relasjoner
2008-2011

Kurt Elvegård og Veronika Paulsen

Familievold og tilrettelagte samtaler i konfliktråd

Evaluering av tiltak 22 og 23 i Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2008-2011

Førord

Denne rapporten sammenfatter funn fra evaluering av tiltak 22 og 23 i *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011: Vendepunkt*, som forskere ved NTNU Samfunnsforskning AS har gjennomført på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. Målet med prosjektet har i hovedsak vært å undersøke hvorvidt intensjonen med tiltakene er oppnådd, slik det fremgår av formål, mål og delmål i de to tiltakene.

Evalueringen er gjennomført i perioden januar til juli 2013. Rapporten er skrevet av Kurt Elvegård og Veronika Paulsen. Berit Berg har vært prosjektleder for prosjektet, Elvegård har koordinert arbeidet og hatt hovedansvar for evalueringen av tiltak 23, mens Paulsen har vært hovedansvarlig for å evaluere tiltak 22.

Rapporten bygger på et sammensatt datamateriale basert på intervjuer med blant annet ansatte i politiet, tilretteleggere, prosjektledere, offer og gjerningspersoner og dokumentgjennomgang. I tillegg har vi gjennomgått saker med ilagt besøksforbud i Asker og Bærum politidistrikt i 2011, samt data fra evalueringen av tiltak 21.

Først ønsker vi å takke konfliktrådet i Østfold og konfliktrådet i Oslo og Akershus for godt samarbeid gjennom hele evalueringen, og for at dere har satt av tid i en hektisk arbeidshverdag. Gjennom samarbeidet med konfliktrådene har vi fått tilgang til aktuelle dokumenter, i tillegg til at vi har fått mulighet til å intervjuer både tilretteleggere, prosjektledere og andre aktuelle informanter. De har også gitt innspill underveis og vært døråpnere til andre informanter, blant annet ved at de har rekruttert offer og gjerningspersoner til intervjuer. Vi vil også takke våre informanter i politiet som har delt av sine erfaringer og politiet i Asker og Bærum for tilrettelegging for gjennomgang av saker. Vi ønsker videre å takke alle i referansegruppa for engasjerende diskusjoner og gode innspill, og også oppdragsgiver som har deltatt aktivt i diskusjonene, vært tilgjengelig for spørsmål og vist fleksibilitet. Mest av alt retter vi en stor takk til ofre og gjerningspersoner, som på tross av at de har levd i en vanskelig livssituasjon har valgt å dele sine tanker og erfaringer med oss. Vi håper deres innspill kommer tydelig frem i rapporten og at deres deltakelse bidrar til synliggjøring og endring, slik flere av dere har uttrykt at dere ønsker.

Trondheim, august 2013

Kurt Elvegård, Veronika Paulsen og Berit Berg

Innholdsfortegnelse

Forord	3
Innholdsfortegnelse	5
Sammendrag	7
Summary.....	13
1 Innledning	19
1.1 Metode og gjennomføring.....	19
1.2 Rapportens oppbygging.....	21
2 Bakgrunn og tidligere forskning.....	23
2.1 Vold i nære relasjoner	23
2.2 Et tillegg til det strafferettslige sporet – restorative justice	24
2.3 Om konfliktrådene	25
2.4 Tiltak tilknyttet tilrettelagte samtaler i handlingsplanen.....	26
3 Tiltak 22 – Tilrettelagte samtaler ved besøksforbud	29
3.1 Målsetning	29
3.2 Oppstart og organisering	30
3.2.1 Deltakerne i prosjektet.....	30
3.2.2 Oversendelse av saker fra politiet	32
3.3 Gjennomføring.....	33
3.3.1 Forsamtalen.....	35
3.3.2 Tilrettelagte møter mellom partene	36
3.3.3 Ivaretagelse av fornærmede underveis i møtet	38
3.3.4 Avtale og oppfølgingsmøte	39
3.4 Suksessfaktorer og utfordringer.....	40
3.4.1 Metoden som suksessfaktor	40
3.4.2 Barneperspektivet.....	41
3.4.3 Kompetanse, opplæring og oppfølging av tilretteleggerne	43
3.4.4 Samarbeid	44
3.5 Oppsummering.....	45
4 Tiltak 23 – Konfliktrådet i Østfold sitt arbeid med familievoldssaker.....	47
4.1 Vurdering av måloppnåelse	50
4.1.1 Kommentar til punkt 1 om ivaretagelse av fornærmede	51
4.1.2 Kommentar til punkt 2 om å hindre gjentakelse av overgrep.....	53
4.1.3 Kommentar til punkt 3 om ivaretagelse i videre perspektiv.....	54

4.1.4	Kommentar til punkt 4 om sekundærutsatte og hindre traumatisering.....	55
4.2	Likheter og forskjeller mellom familievoldssaker og øvrige konfliktrådsaker	56
4.3	Best egnet tidspunkt/sted og «best practice».....	58
4.4	Prosjektorganisering og forholdet til andre instanser	60
4.5	Metode og kompetanse	61
5	Diskusjon av overordnede problemstillinger	63
5.1	Egnet sted, egnet sak eller egnet prosess.....	63
5.2	Metode og kompetanse	66
5.3	Involvering av barna	68
5.4	Argumenter for og argumenter mot mer bruk av konfliktråd.....	69
5.4.1	Konfliktrådet er ukjent	70
5.4.2	Konfliktrådet er ikke en del av vaner og rutiner	70
5.4.3	Konfliktrådet er utydelig	70
5.4.4	Konfliktrådet bør ikke inn i familievoldssaker	71
5.4.5	Konfliktrådet har ikke kompetanse	71
5.5	Kunnskap om gjerningspersonens mulige reaksjoner og atferd.....	71
5.6	Kategorisering av saker: engangshendelser, periodisk vold og intim-terror	72
5.7	Avsluttende kommentarer og anbefalinger	78
	Litteratur	81

Sammendrag

Denne rapporten sammenfatter funn fra evaluering av tiltak 22 og 23 i *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011: Vendepunkt*, som forskere ved NTNU Samfunnsforskning AS har gjennomført på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. Målet med prosjektet har i hovedsak vært å undersøke hvorvidt intensjonen med tiltakene er oppnådd, slik det fremgår av formål, mål og delmål i de to tiltakene.

Evalueringen er gjennomført i perioden januar til juli 2013, og bygger på et sammensatt datamateriale basert på intervjuer med blant annet ansatte i politiet, tilretteleggere, prosjektledere, offer og gjerningspersoner og dokumentgjennomgang. I tillegg har vi gjennomgått saker med ilagt besøksforbud i Asker og Bærum politidistrikt i 2011, samt data fra evalueringen av tiltak 21. Fokus i evalueringen har vært å vurdere arbeidet til tiltak 22 og 23, i tillegg til å løfte frem prinsipielle problemstillinger knyttet til bruk av konfliktråd i familievoldssaker. Evalueringen av de to tiltakene har vært gjort hver for seg, mens den overordnede diskusjonen er felles for både tiltak 21, 22 og 23.

Justis- og beredskapsdepartementet har vært prosjekteier for både tiltak 22 og tiltak 23. Tiltakene hadde samme styringsgruppe i tillegg til egne arbeidsgrupper og var samordnet på organisatorisk nivå. Utover dette hadde tiltakene samarbeid med andre instanser i sine nærområder.

Likhetene mellom tiltak 21, 22 og 23 i handlingsplanen er tydelige. Metoden er tilnærmet lik, med noen små variasjoner. Mens tiltak 21 og 23 ligner hverandre svært mye og favner familievoldssaker bredt, er tiltak 22 avgrenset til besøksforbud og derfor noe mer forskjellig. Likhetene er imidlertid flere enn forskjellene, og en viktig del av diskusjonen handler om noe som er felles; nemlig bruk av konfliktråd i familievoldssaker generelt. Vår hovedoppsummering i denne rapporten er at de to tiltakene i Østfold og Oslo og Akershus begge er prosjekter som er godt gjennomført. De er nødvendige og utgjør en betydelig forskjell i arbeidet mot vold i nære relasjoner.

Tiltak 22

Tiltak 22 omhandlet igangsettelse av et prosjekt hvor ett politidistrikt i tett samarbeid med konfliktrådet prøvde ut bruk av tilrettelagte samtaler i saker der det var ilagt besøksforbud. Her var målsetningen å tilby de berørte en arena hvor de praktiske følgene av besøksforbudet kunne diskuteres innenfor trygge rammer og slik sett sikre en fredeligere gjennomføring av besøksforbudstiden. Innenfor dette lå følgende delmål: i) ivareta fornærmede på en bedre måte, ii) hindre gjentakelse av overgrep fra voldsutøveren, iii) ivareta fornærmede og voldsutøver i et videre perspektiv, iv) tilby tilrettelagte møter raskt ved overføring av saken til konfliktrådet og v) gi et tilbud om tilrettelagte samtaler også etter at besøksforbudstiden utgår.

Evalueringen av tiltak 22 har vist at dette er et tiltak som fungerer godt i de sakene hvor tiltaket egner seg. Det gjøres gode vurderinger i forkant av oversendelse fra politiet, partene forberedes godt til de tilrettelagte møtene gjennom forsamtalene og ofrene føler seg ivaretatt underveis i møtet (mer ivaretatt enn i andre instanser hvor de har hatt møter sammen med gjerningspersonen). Evalueringen har tydeliggjort viktigheten av å bruke konfliktrådets metode, og samlet kan en si at det er hovedelementene i metoden og kombinasjonen av nøytralitet, trygghet og tydelighet som er suksessfaktorene i prosjektet. Evalueringen viser også at det blant de involverte har vært en felles forståelse av målet med tiltaket og behovet for et slikt tiltak. Felles mål, gode diskusjoner i arbeidsgruppa, åpenhet rundt spørsmål og utfordringer og god informasjon fra konfliktrådet til politiet har bidratt til å utvikle prosjektet i positiv retning. Vi ser også at tiltaket, som nå er innført som et permanent tilbud ved konfliktrådet i Oslo og Akershus, har fortsatt å utvikles etter prosjektperiodens slutt.

Det er også rom for forbedringer og behov for nærmere diskusjoner. Det er blant annet ikke blitt prøvd ut stormøter, som var et av målene i prosjektet. Dette skyldes at partene ikke ønsker dette, da vold i nære relasjoner fortsatt er skambelagt og det oppleves som «flaut» å skulle involvere andre. Et annet punkt hvor vi ser et stort forbedringspotensial er knyttet til involvering av barna, og det bør legges vekt på at også barnas stemme kommer tydelig frem.

Et viktig spørsmål er hvorvidt det er behov for et slikt tiltak, og her er svarene fra våre informanter et entydig ja. Mange ofre er usikre på hva besøksforbudet innebærer og tiltaket kan bidra til å øke trygghetsfølelsen for de involverte. Tiltaket dekker også behovet for å avklare hvordan man praktisk skal løse ulike forhold i besøksforbudstiden. Det kommer også tydelig frem at det per i dag ikke eksisterer noe tilsvarende tilbud i andre instanser.

Tiltak 23

Tiltak 23 omfatter et prosjekt for å prøve ut tilrettelagt dialog i regi av konfliktrådet i saker som omhandler vold i nære relasjoner på egnet tidspunkt i straffesakskjeden. Tiltaket, som skulle være et frivillig tilbud, skulle skape en arena hvor det åpnes for dialog om de følelsesmessige konsekvensene av straffbare handlinger, ansvar, tillitsbrudd, eventuelle fremtidige relasjoner, felles barn og så videre. Tiltak 23 hadde flere av de samme delmålene som tiltak 22. I tillegg ble det fokusert på ivaretagelse av sekundærutsatte (særlig barn) og å hindre videre traumatisering av disse.

Prosjektet vurderes å ha nådd de fleste av målene, og totalt sett er tiltak 23 et tilfredsstillende gjennomført prosjekt. Ivaretagelse av fornærmede er svært viktig både i seg selv og for at de tilrettelagte samtalene skal fungere. Evalueringen viser at prosjektet i de fleste sakene har lyktes med dette. Det kan se ut til at graden av vellykkethet kan kobles til to forhold. Det ene er hvorvidt man er fornærmet eller gjerningsperson. Det andre forholdet har med type sak å gjøre. Det ser ut til at prosjektet har lyktes bedre i

lite til middels alvorlige saker enn i alvorlige saker – om man ser på omfang, intensitet og styrke i volden som er utøvd. Vi har for lite data til å kunne konkludere entydig om *virkingen* av tiltaket, men tendensen er at fornærmede/offer har hatt større utbytte enn gjerningsperson/voldsutøver. Metoden til konfliktrådet i familievoldssaker veies mellom behovet for å snakke om det som har skjedd, ha en dialog gående og det å komme frem til en avtale, et sluttresultat av samtalene. Dette gjøres ved hjelp av en strukturert metode som har blitt utviklet underveis. Når det gjelder forutsigbarhet om hva partene skal være med på, kunne denne vært bedre. Videre har barna i dette prosjektet vært usynlige og ikke-deltakende og deres posisjon uklar. Samtidig er det ingen funn som antyder alvorlige kritikkverdige forhold eller at barn har lidd.

Når det gjelder likheter og forskjeller mellom tilrettelegging i tiltak 23 og tradisjonelle konfliktrådsmedling i familievoldssaker, er det klart større likheter mellom de såkalt *mindre* alvorlige familievoldssakene og tradisjonelle medling enn mellom de *mer* alvorlige familievoldssakene og tradisjonelle medling. Det som er likt er medlingens grunnleggende metode og idé, hvor komponentene kan være like/de samme, men altså moderert og tilpasset i familievoldssakene. Eksempel på dette er at man bruker to medlere i familievoldssaker mot en megler i andre type saker, at familievoldssakene er mer omfattende og ressurskrevende enn andre type saker og at en i familievoldssakene brukes begrepet *tilrettelegging* i stedet for *medling* – noe som viser til at funksjonen til konfliktrådet ikke er å megle i tradisjonell forstand, men å tilby samtaler under tilrettelagte forhold med en nøytral tredjepart til stede som er ekstra oppmerksom på å unngå merbelastning for fornærmede/offer.

Evalueringen vår frembrakte to funn angående «best practice» eller best egnet sted i straffeprosessen for oversendelse av saken til konfliktrådet. Det første er at man bør komme inn tidligst mulig i sakene. Det andre funnet når det gjelder egnet sted, kan virke motsigende sett i forhold til det første funnet: det utpekte seg på generell basis *ikke* noe sted i straffesakskjeden som er best egnet. Best egnet sted må vurderes individuelt fra sak til sak.

Mengden saker i seg selv tyder på god kontakt med relaterte instanser, i hovedsak politi. Samtidig kunne samarbeidspartnere blitt dratt enda mer inn for å skape eierskap til prosjektet.

Flere av våre informanter stilte spørsmål ved tilretteleggerens kompetanse. Også underveis i evalueringen har vi hatt fokus på dette. Vi har likevel funnet lite som tyder på at kompetansen til meglere har hatt betydning i negativ forstand for deltakernes opplevelse av tilbudet.

Om overordnede problemstillinger

Konfliktrådet i Trondheim erfarte gjennom tiltak 21 at det hadde utviklet seg en praksis der de ikke lenger fikk de mest alvorlige sakene. Det gjenstår derfor å se om vi vil få det

samme mønsteret i tiltak 22 og 23. Mye tyder på at tid og trygghet blant tilretteleggerne er viktige stikkord i utvikling av metoden. Egnested for oversendelse av sak til konfliktråd henger sammen med *hvilken sakstype* det er snakk om. Forskjellen mellom ordinære saker i konfliktrådet og familievoldssaker kan være så stor at selv om det er snakk om konfliktfylte forhold så er innholdet så vesensforskjellig at de knapt kan sammenlignes. Videre kan de alvorligste tilfellene av familievold være så forskjellige fra de mildeste tilfellene at man nesten ikke kan kalle det for samme fenomen. Våre data viser en tendens i retning av at konfliktråd egner seg mer for sakene med liten til middels alvorlighetsgrad enn for de mest alvorlige sakene. Vår anbefaling for den generelle bruken av konfliktråd i familievoldssaker er at man bør være tilbakeholden med å ta på seg tilretteleggingsfunksjoner i de mest alvorlige sakene. Med denne anbefalingen følger et unntak om at meglere med annen faglig bakgrunn og/eller erfaring kan gå inn i mer alvorlige saker, da med klart definerte deloppgaver som avgrenser seg eksplisitt til megling eller tilrettelegging av praktiske forhold.

Evalueringen av tiltak 21,22 og 23 viser at prosessen kan være noe forskjellig fra sak til sak og varierer innenfor rammene av grunnmetoden som følges i konfliktrådet generelt og for familiesaker spesielt: to parter møtes utenfor retten for å snakke om en konflikt eller et kriminelt forhold med en uavhengig lekmann tilstede som tilrettelegger møtet, der begge partene slipper til med sin versjon og opplevelse, og hvor man søker å oppnå en felles forståelse om faktiske forhold samt blir enige om hvordan man skal forholde seg til hverandre i ettertid. Prosjektene har jobbet konkret med voldssaker i familiekonstellasjoner og gjort seg erfaringer om hvordan man kan møte partene på best mulig måte. De har derfor utviklet en metode som fungerer i møte med familievold. Vektingen mellom den prosessorienterte tenkingen og det mer resultatorienterte fokuset vurderes som et viktig element i metodens egnethet. Erfaringene fra konfliktrådet i Trondheim kan tyde på at metodebruk er en utviklingsprosess.

Gjennom evaluering av begge tiltakene, og også tiltak 21, har vi sett at barnas posisjon, behov og rolle har vært uklar, noe som ofte har ført til manglende involvering og medvirkning. Vi ser at det i tiltakene er bevissthet rundt ivaretagelse av barn ved at man snakker *om* barna og ved at man kobler inn barnevernet, men ofte involveres ikke barnet i selve prosessen.

I diskusjonen om konfliktråd i familievoldssaker er det både argumenter for og argumenter mot bruk av konfliktråd: (1) konfliktrådet er ukjent og må gjøre tilbudet mer kjent, (2) konfliktrådet er ikke en del av vaner og rutiner og man må aktivt sørge for at det etableres en praksis hvor saker henvises til konfliktrådet, (3) konfliktrådet er utydelig og bør bli bedre på tilbakemeldinger til henviser om hvordan saken går eller har endt, samt sørge for at de dokumenterer arbeidet sitt i større grad enn de gjør til nå, (4) konfliktrådet bør, ifølge enkelte, ikke inn i familievoldssaker, og informasjonsarbeid samt et system for kategorisering av familievoldssaker kan være aktuelle tiltak for å oppnå holdningsendring og mer bruk av konfliktrådet, og (5) konfliktrådet har, ifølge

enkelte, ikke kompetanse, noe som kan imøtegå ved å se egen begrensning og når støtte fra andre behøves, sørge for at konfliktrådet er kjent som tilbud og øke tilretteleggerens kompetanse.

Delmålene i de to tiltakene inneholder ingen punkter om kunnskap om gjerningspersonens mulige reaksjoner og atferd. Erfaringene våre gjennom evaluering av disse tre tiltakene er at dette, sett i ettertid, burde vært et uttalt delmål.

Vi har kategorisert tre typer familievoldssaker som går igjen i både tiltak 21, 22 og 23: (1) *Engangshendelser* som kjennetegnes som navnet sier, ved at det gjerne gjelder kun ett tilfelle eller én hendelse og et begrenset omfang, (2) periodisk vold som er vold som skjer nå og da, er preget av gjensidighet mellom partene og som utøves av både menn og kvinner i gitte settinger, og (3) *intim-terror* som ofte er kjønns spesifikk ved at utøver er mann og offer er kvinne, involverer alvorlig fysisk skade, hyppige trusler og en konstant atmosfære av frykt og kontroll, og hvor volden skjer gjentatte ganger og gjerne i ulike former: fysisk, psykisk, seksuelt og verbalt (sjikanering, trusler og så videre).

Summary

This report summarises the findings from our evaluation of measures 22 and 23 in the *Action Plan to Combat Violence in Close Relationships 2008-2011: Turning Point* conducted by researchers from Samfunnsforskning AS associated with the Norwegian University of Science and Technology, on assignment for the Norwegian Ministry of Justice and Public Security. The objective of the project was mainly to investigate the extent to which the intentions of the measures were achieved as these are described in the objectives, aims and partial aims listed and described in these two measures.

The evaluation lasted from January to July 2013 and was based on data collected from interviews with employees from the police services, project organizers and project managers, victims and perpetrators, followed by a thorough review of documentation. We also reviewed cases related to bans on visits from the Asker and Bærum Police District (2011) as well as data collected from the evaluation of Measure 21. Our evaluation focused on work related to measures 22 and 23, in addition to identifying the basic problems related to using the mediation board in cases related to domestic violence. The evaluation of both these measures was done individually but essential discussions always revolved around the same issues for all 3 measures (21, 22 and 23).

The Ministry of Justice and Public Security organized the projects for measures 22 and 23. Both projects had a common liaison group but there was a work group that coordinated each project individually at an organizational level. Both groups cooperated with other agencies from their particular district.

The similarities between measures 21, 22 and 23 in the Action Plan are obvious. Similar methodology was used with only minor variations. While measures 21 and 23 were quite similar (encompassing a broad range of cases related to domestic violence) Measure 22 was limited to bans on visits which made it somewhat distinct from the other two. The similarities however outnumbered the differences and an important part of the discussions dealt with common issues for all three measures; the use of mediation boards in cases related to domestic violence in general. Our primary assessment which is described in this report states that the 2 projects situated in the counties of Østfold and Oslo and Akershus were conducted thoroughly. They were essential and made a significant difference to work being done to counteract violence in close relationships in these two counties.

Measure 22

Measure 22 dealt with a project where the police district worked closely with the mediation board to create structured conversations in cases related to bans on visitations. The objective was to offer affected parties an arena where the practical aspects of such bans could be discussed within a safe framework to ensure peaceful

execution of the ban throughout its duration. These were the partial aims of the project: i) attend to the needs of the victims in a better way, ii) hinder repetition of abuse by the perpetrator, iii) attend to the needs of victim and violator from a broader perspective, iv) offer structured meetings as quickly as possible by transferring the case to the mediation board, and v) provide structured conversations after the ban ended.

Our evaluation of Measure 22 discovered that the programme functioned well in cases that were suited to this kind of solution. Proper assessment prior to the transfer of the case from the police to the mediation board was important and both parties received help to prepare for the meetings through preliminary conversations and the it was important for victims to feel cared for and safe during the meeting (feeling safer than in meetings organized by other agencies where the victim met with the violator). The evaluation was able to illustrate how important the mediation board's methods are. As a whole we can say that the main elements of this methodology - combined with neutrality, safety and clarity - were the factors for the success of this project. The evaluation also showed how a common understanding of the objectives existed and that the people involved in these types of cases felt there was a need for such measures. Common goals, good discussions among the members of the work group, openness about questions and challenges, and the mediation board's ability to provide the police with adequate information contributed to the positive development of this project. We also discovered that the measures which were introduced by the mediation board in Oslo and Akershus became a permanent programme being offered to involved parties that continued to develop further after the project ended.

There is also ample space for improvement and a need for further discussion. Among other things, no meetings were organized that included other family members or friends, which was one of the objectives of the project. The parties involved did not want such meetings. Violence in close relationships is still a taboo subject; involving others is embarrassing. Another issue where we identified potential for improvement involves children. One should consider the importance of hearing more from the children in such cases.

An important question to ask is whether such measures are necessary. Our respondents responded unanimously with a Yes when asked that question. Many victims were insecure about the meaning of a ban on visitations so the measure could help involved parties feel safer and more secure. The measure also dealt with the need to clarify how one could resolve various practical aspects of such bans. It was also obvious that as of today there is no similar programmed being offered by other agencies.

Measure 23

Measure 23 involved organizing a dialogue at a suitable time in the criminal proceedings in cases dealing with violence in close relationships where the mediation board was given that responsibility by the police. This measure aimed to become a voluntary

scheme that was offered to involved parties which could provide an arena for open dialogue about the emotional consequences of criminal acts, individual responsibility, breach of trust, future relationships that might develop, common children etc. Measure 23 had some of the same partial aims as Measure 22. It also focused on attending to the needs of secondary victims (especially children) and counteracting further trauma these victims might experience.

The project based on Measure 23 appears to have obtained most of its objectives and as a whole ended with satisfactory results. Attending to the needs of victims is very important as an objective in itself and is essential if the conversations are to function properly. The evaluation found that in most cases the project was successful in reaching those goals. It seems the degree of success is related to 2 specific conditions. The first is whether the person is victim or perpetrator. The second condition depends on the type of case being dealt with. It seems the project was more successful in minor and typical cases than in more serious cases – where seriousness is determined by the extent, intensity and impact of the violence. There is not enough data available to come to a final conclusion about the *results* or *effectiveness* of this measure, but the tendency we saw that victims benefited more than perpetrators from such dialogues. When the board dealt with cases related to domestic violence its methodology changed depending on whether the final aim of the conversations/dialogue was based on the need to talk about what happened, to keep a dialogue moving forward or simply trying to get the parties to reach an agreement. This is done by applying structured methodology which develops as the dialogue moves forward. An area for improvement is predictability about what the participants agreed to participate in. Another issue is how the children in this project were invisible non-participants and their opinions and positions are as yet not understood. Still, the evaluation found no blameworthy conditions that involved the children and there are no indications that the children suffered in the process.

There are more similarities than differences in the way Measure 23 and traditional mediation are structured in cases related to domestic violence between the so-called *minor/less serious* cases of domestic violence and traditional mediation than between more *serious* cases and traditional mediation. The essential methodology and idea behind mediation are the same, components can be similar or the same but they are moderated and adapted to issues related to domestic violence. Examples of this are: using two mediators in cases related to domestic violence versus one mediator in other types of cases, that cases of domestic violence are more extensive and demand more resources than other types of cases and that the concept *organizing (tilrettelegging)* is used instead of *mediating (megling)* in cases involving domestic violence – which illustrates how the task of the mediation board is not negotiation in the traditional sense but to provide the basis for a dialogue within organised and structured circumstances with a neutral third-party present whose job is to focus extra attention on avoiding unnecessary stress or harm to the victim.

Our evaluation produced two findings that apply to *best practice*, the or most suitable time during criminal case proceedings to transfer a case to the mediation board. The first finding is that one should begin the mediation process as soon as possible in this type of case. The second finding deals with establishing a suitable time for the mediation, which seems contradictory when viewed in light of the first finding: In general, no time was more suitable than any other time during criminal proceedings. The best suitable time needs to be decided in each separate case.

The sheer number of cases that underwent mediation seems to imply a good relationship between the agencies involved, especially relationships with the police. It was also possible to involve collaborative partners in the process to a greater extent and give them more responsibility in the project.

Many of our respondents had doubts about the competence/level of expertise of the organizers. We were able to focus some attention on that problem during our evaluation. Still, we found very little evidence of ineptitude among mediators that had any negative effect on the participants' experience.

Concerning the most essential problems

The mediation board in Trondheim told us how its project (Measure 21) finally resulted in mediation of only minor or typical, less serious, cases. It remains to be seen therefore whether we will see the same pattern develop for the projects related to measures 22 and 23. Findings indicate that time and safety are essential keywords among organizers in how methodology has developed for dealing with this type of mediation. The suitable time to transfer a case to a mediation board depends on *which type of case* we are dealing with. For the mediation board the difference between traditional mediation and mediating cases related to domestic violence can be so great, that even if both deal with mediation there is no comparison between the two kinds of cases. Furthermore, the most serious cases related to domestic violence are often so very different from the mildest cases that one can hardly call them the same phenomenon. Our data indicates that mediation boards are more suited for dealing with cases related to minor typical disputes than the most serious cases. Our general recommendation for the use of the mediation board in cases related to domestic violence is that one should be cautious in accepting any organizational role in the most serious cases. There is an exception to this recommendation: mediators who are qualified professionally or who have ample experience in dealing with such cases are able to mediate the more serious cases and could fulfil a role in this type of case as long as their tasks are defined and limited explicitly to mediation or organizing practical circumstances.

The evaluation of measures 21, 22 and 23 show that the process can be somewhat different from case to case and can vary within the frameworks that are established for basic methodology which apply to the mediation board's traditional role or as mediator in cases of domestic violence in particular: two parties meet outside the court to discuss

whether a conflict or a criminal situation along with an independent layman present who organizes the meeting where both parties can present their version and experience and where one tries to reach a common understanding about the facts as well as agreeing on how they should relate to one another in the future. All three projects worked specifically with cases of domestic violence and have gained experience as to how one can relate to the involved parties in the best way possible. This allowed them to develop a methodology that works for domestic violence mediation. Distinguishing between the value of process-oriented ideology and more result-oriented ideology was found to be an important element in the suitability of the methodology used. Experience gained by the mediation board in Trondheim seems to imply that methodology changes and develops during the process.

By evaluating both measures, and also evaluating Measure 21 we see how we fail to clarify the needs and roles of children and how we fail to involve the children in the process and respect their contribution. We did discover that the measures took the children into consideration and that their needs are consciously attended to through conversations *about* the children and that the Child Welfare Services are often involved in the process, but the children themselves are almost never involved in the process.

The discussions about the value of the mediation board in cases related to domestic violence include arguments for and arguments against the use of the mediation board in such cases: (1) most people are not aware of the mediation board and its existence needs to become public knowledge, (2) the mediation board is not a part of local norms and routines and one must work actively to establish a practice of referring cases to the board, (3) the mediation board is vague in its responses and could be better at providing feedback about how a case is progressing or how it has ended as well as ensuring that its work is documented better than it is now, (4) in some people's opinion the mediation board should not be involved in cases related to domestic violence and work could be directed at providing more information and developing a system to categorise cases related to domestic violence that could change attitudes toward the mediation board and how the mediation board is used in such cases, and (5) in some people's opinion the mediation board is not qualified for such work, which can be countered by recognising one's limitations and identifying when support from other agencies is needed, ensuring that the public is aware of the mediation board's programme and by improving the level of expertise and competence of organizers.

The partial aims of the two measures contain no items that deal with knowledge about the possible reactions and behaviours of perpetrators. In hindsight of our experience in evaluating these three measures is that this issue should be identified as a specific partial aim.

We have categorised the three types of cases related to domestic violence in measures 21, 22 and 23: (1) *One-time incidents* are as the word indicates characterised by being a

single incident of limited scope, (2) periodic violence occurring occasionally, characterised by reciprocity between the parties and executed by men and women in certain situations, and (3) *intimate terror* that is often gender-specific; the perpetrator is a man and the victim is a woman, involving serious physical harm, frequent threats and a constant atmosphere of fear and control where violence occurs repeatedly and often takes different forms: physical, mental, sexual and verbal (harassment, threats etc.).

1 Innledning

Hovedmålsetningen med denne evalueringen av tiltak 22 og 23 i *Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2008-2011; Vendepunkt*, har vært å undersøke hvorvidt intensjonen med prosjektene er oppnådd slik det fremgår av formål, mål og delmål i de to aktuelle tiltakene, samt i den nevnte handlingsplanen. Handlingsplanen inneholder en lang rekke tiltak for å bekjempe vold i nære relasjoner ved hjelp av forskningsprosjekter, offentlige tiltak og så videre. Tre av tiltakene innebærer bruk av konfliktråd og tilrettelagte samtaler. Tiltakene er begrunnet ut fra en erkjennelse om at «rettsapparatets *helende* effekt» ikke alltid er nok og at «det er behov for å opprette et tilbud ved siden av det strafferettslige sporet», slik det er formulert i handlingsplanen. Det er altså tre tiltak som har blitt organisert som prosjekter knyttet til hvert sitt konfliktråd: Konfliktrådet i Trondheim, konfliktrådet i Oslo og Akershus, samt konfliktrådet i Østfold, heretter kalt henholdsvis *tiltak 21*, *tiltak 22* og *tiltak 23*. Det er to av de tre tiltakene denne evalueringen tar for seg. Tiltak 21 har blitt evaluert av NTNU Samfunnsforskning tidligere (Elvegård, Aasen Frigstad og Thorshaug 2011).

Vi har formulert følgende underproblemstillinger for denne evalueringen, basert på konkurransegrunnlaget fra Justis- og beredskapsdepartementet:

- Har tiltak 22 bidratt til en reduksjon i antall anmeldelser og motanmeldelser knyttet til besøksforbudet sammenlignet med saker der konfliktrådet ikke har vært inne i bildet?
- Hvilke likheter og ulikheter finner vi mellom tilrettelegging i tiltak 23 og tradisjonelle konfliktrådsmedglinger i familievoldssaker?
- Hvordan kan NTNU Samfunnsforskning rapport om tiltak 21 og erfaringer derfra brukes i en evaluering av tiltak 23?
- Er det noe tidspunkt i straffesakskjeden som er best egnet for tilrettelagt dialog, og utpeker det seg en «best practice» i slike saker?

I tillegg til de nevnte problemstillingene har en viktig del av evalueringen vært å finne eksempler som viser gode praksiser eller «best processes» (Green 2001). Vi har her fokusert på de gode eksemplene, både blant deltakere og fagpersoner. Slik har vi fått innsikt i suksessfaktorer og gode arbeidsmetoder som gir grunnlag for anbefalinger til det videre arbeidet på dette feltet.

1.1 Metode og gjennomføring

For å kunne gi en utfyllende evaluering av tiltak 22 og 23, er det nødvendig med en bred metodisk tilnærming. I datainnsamlingen har vi benyttet oss av dokumentgjennomgang, analyse av tilgjengelig statistikk, intervjuer med ansatte i konfliktrådene, politiet og andre involverte instanser samt intervjuer med et utvalg deltakere. I tillegg har vi

gjennomgått saker hvor det har vært ilagt besøksforbud og brukt data fra evalueringen av tiltak 21.

I dokumentgjennomgangen har vi gjennomgått tilgjengelig dokumentasjon fra tiltakene. Dette omfatter prosjektbeskrivelser, årsrapporter, interne evalueringer, referater fra prosjektgruppe- og styringsgruppemøter og lignende. Vi har også hatt som mål å analysere konfliktrådernes egen statistikk for å innhente et tallmessig oversiktsbilde fra prosjektene. Av relevans her kan nevnes antall saker, involverte deltakere, kjennetegn ved deltakerne og deres relasjoner, kjennetegn ved konfliktene, antall anmeldelser og motanmeldelser ved brudd på besøksforbud og antall saker med brudd i meglingen. På grunn av manglende dokumentasjon har det vært utfordrende å få god nok oversikt til å kunne konkludere med utgangspunkt i tallmaterialet.

For å få informasjon om hvordan tilretteleggere og andre ansatte i konfliktrådene opplever tiltakene har vi gjennomført kvalitative intervjuer med både tilretteleggere, prosjektledere og ledere for konfliktrådene. Vi har også intervjuet ansatte i politiet med spesielt ansvar for slike saker, samt andre involverte og samarbeidspartnere. I tillegg til å intervjuer fagpersoner har vi gjennomført kvalitative, individuelle dybdeintervjuer (Kvale 2001) med et utvalg av partene i de to tiltakene. Ved hjelp av dybdeintervjuer har vi fått mulighet til å stille spørsmålene vi mener har vært relevante for å belyse problemstillingene, samtidig som informantene er gitt rom til å dele egne erfaringer, meninger, tanker og refleksjoner. Slik har vi med basis i den enkelte informants fortelling innhentet dybdekunnskap om erfaringer med tiltaket, samtidig som vi ved å se flere fortellinger i sammenheng har kunnet gi et bredere bilde av tiltakene i sin helhet.

Det har vært både tidkrevende og til dels vanskelig å rekruttere parter (offer og gjerningspersoner)¹ til denne evalueringen, noe vi var forberedt på med tanke på tematikkens sensitivitet. Noen av informantene trakk seg eller svarte ikke på våre kontaktforsøk, til tross for at de hadde gitt skriftlig samtykke til deltakelse tidligere. Dette er forhold som er godt kjent innen forskning og evalueringsarbeid. Vi har kompensert for dette med å legge til saksgjennomgang som metode for tiltak 22 sin del, samt at vi fra før satt på god kunnskap og data fra evaluering av tiltak 23. Vi anser derfor det totale datagrunnlaget som dekkende for evalueringsarbeidet.

En av problemstillingene evalueringen skulle besvare var hvorvidt tilrettelagte samtaler ved besøksforbud hadde ført til en reduksjon i anmeldelsesstatistikken. Da det i prosjektperioden ikke var ført noen oversikt over antall anmeldelser, var dette et spørsmål det var vanskelig å skulle besvare med de metoder vi hadde skissert i tilbudet. På bakgrunn av dette ble det søkt til Riksadvokaten om innsyn i straffesaker i Asker og

¹ I rapporten har vi brukt både begrepene *voldsutøver* og *gjerningsperson* om den ene parten og begrepene *formærmede* og *offer* om den andre parten.

Bærum politidistrikt i 2011 og 2012, i saker hvor det ble ilagt besøksforbud. Etter godkjenning ble alle tilgjengelige saker fra perioden gjennomgått, med tanke på å besvare nettopp denne problemstillingen. Gjennomgangen bidro til å gi oss et visst innblikk i noen av sakene som hadde vært oversendt konfliktrådet, men også her var det utfordringer med både manglende dokumentasjon og saker. Noen av sakene var under arbeid eller utlånt til andre kontorer, og i enkelte saker manglet det dokumentasjon på oversendelse til konfliktrådet. I mange av sakene var det heller ikke mulig å lese ut fra dokumentene hvorvidt den tilrettelagte samtalen *faktisk* var gjennomført eller ikke på grunn av at avtalen som (eventuelt) var gjort ikke var dokumentert hos politiet. Disse manglene førte samlet til at det ikke var mulig å besvare denne problemstillingen. Én mulig metode for å besvare problemstillingen kunne vært en spørreskjemaundersøkelse til alle som har deltatt i tiltaket, med spørsmål knyttet til anmeldelser før og etter deltakelse. Dette kunne gitt en oversikt, men vi har i andre prosjekter erfart at denne typen undersøkelser gir lav svarprosent. I tillegg ville det vært utfordrende etisk sett da dette er et sårbart tema som ikke egner seg så godt for postale spørreskjemaer i etterkant av deltakelse. Ved senere tiltak og prosjekter vil det å føre løpende registreringer underveis være den mest hensiktsmessige metoden for en slik kartlegging. For fullt ut å kunne evaluere og måle effekter² bør lignende tiltak i fremtiden altså registrere og ta vare på sentrale tall og data. Dette fordrer et tettere samarbeid mellom ulike instanser, i dette tilfellet politi og konfliktrådet.

1.2 Rapportens oppbygging

Rapporten er inndelt i fem kapitler. Etter innledningskapitlet redegjør vi i kapittel to for bakgrunn og noe tidligere forskning på feltet. Evalueringen av tiltak 22 og 23 er gjennomført hver for seg, og funnene presenteres i første omgang også hver for seg. I kapittel tre presenterer vi funn fra evalueringen av tiltak 22, hvor vi ser på både målsetning, oppstart og organisering, gjennomføring og suksessfaktorer og utfordringer. Kapittel fire gir en presentasjon av funn fra evalueringen av tiltak 23, hvor vi ser på vurdering av måloppnåelse, likheter og ulikheter, best egnet tidspunkt og «best practice» og prosjektorganisering. I kapittel fem diskuteres overordnede problemstillinger, og vi ser her evalueringene av tiltak 21, 22 og 23 i sammenheng. Vi diskuterer her spørsmål knyttet til egnet tid, egnet sted og egnet prosess, metode og kompetanse, involvering av barn, hindringer og argumenter for bruk av konfliktråd, kunnskap om gjerningspersonen og kategorisering av saker. Kapitlet avsluttes med anbefalinger for det videre arbeidet.

² Vi gjør også oppmerksom på at effektmåling på mennesker og deres utvikling er utfordrende da man ikke kan kontrollere fullt ut for andre faktorer som kan ha gitt et visst resultat.

2 Bakgrunn og tidligere forskning³

2.1 Vold i nære relasjoner

Vold i nære relasjoner har fått økt fokus de seneste årene gjennom en rekke tiltak både innen forskning og kartlegging, behandlings- og hjelpetilbud, og innen politi og justissektoren. Det samme økte fokuset finner vi på politisk nivå. Ikke minst er dette representert med den aller første stortingsmeldingen om vold i nære relasjoner som ble lagt frem i mars 2013; *Stortingsmelding nr. 15: Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve.*

Vold i nære relasjoner omfatter både fysisk og psykisk vold og trusler mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer. I tillegg vil barn som er vitne til vold også anses som ofre. Vold i nære relasjoner er et omfattende problem i det norske samfunnet. Erfaringer fra politiet, rettsvesenet, helsetjenester og krisesentre tilsier at det hvert år er flere tusen kvinner og menn som utsettes for ulike former for vold fra ektefelle eller samboer (Haaland, Clausen og Schei 2005). Det understrekes at volden ofte er svært alvorlig og fører til store somatiske og psykiske skader for personene som rammes, og for barna som blir vitne til volden.

I 2011 registrerte politiet 2604 tilfeller av mishandling i familieforhold (Politiet 2012). Samtidig antas det at det finnes store mørketall. I handlingsplanen anslås det at kun 10-15 prosent av all vold anmeldes, og at anmeldelsesandelen når det gjelder vold i nære relasjoner trolig er enda lavere. Vold i hjemmet har lenge vært tabubelagt, og både kvinner, menn og barn vil ofte vegre seg for å anmelde voldsepisoder (Justis- og politidepartementet 2007; Politiet 2008). Tilbakemeldinger fra voldsutsatte i nære relasjoner bekrefter også dette, og dessuten at anmeldelser blir trukket tilbake og at sakene i en del tilfeller dekkes over av familiemedlemmene selv (Elvegård mfl. 2011). Dette gjør at en har hatt få holdepunkter om det faktiske omfanget, og det har av den grunn lenge blitt etterspurt god statistikk på forekomsten av vold i nære relasjoner. I 2005 ble det for første gang gjennomført en landsdekkende undersøkelse om vold i parforhold. Undersøkelsen viste at 27 prosent av kvinnene hadde opplevd en eller flere former for vold i nåværende eller tidligere parforhold⁴ (Haaland mfl. 2005). For menn var den tilsvarende andelen 22 prosent. Selv om ofrene for vold i nære relasjoner oftere er kvinner enn menn, viser undersøkelser at det er en betydelig andel menn som har opplevd vold, da særlig mildere former for vold, i parforhold (Pape 2003). Volden som utøves mot kvinner har imidlertid oftere et større skadepotensial. Likevel – både hvem

³ Deler av dette kapitlet er en bearbejdet versjon av bakgrunnskapitlet fra evalueringen av tiltak 21 (Elvegård mfl. 2010).

⁴ Former for vold inkluderer trusler om vold, hindring av fri bevegelse, slag med flat hånd, kasting av hard gjenstand, slag med knyttet hånd, gjenstand eller spark, kvelertak, bruk av kniv eller andre våpen, banking av hode mot gulv eller gjenstand, tvang i forhold til sex eller annen form for voldsom atferd (Haaland mfl. 2005).

som opplever og utøver vold, kjennetegn ved volden og hvordan volden oppleves og bearbeides kan variere stort (Justis- og politidepartementet 2007).

2.2 Et tillegg til det strafferettslige sporet – restorative justice

Et viktig ledd i arbeidet med å bedre forholdene for ofre i voldssaker er *ansvarsplassering*. Tradisjonelt har dette blitt sikret gjennom en straffeprosess, hvor gjerningspersonen dømmes på bakgrunn av overgrepene han eller hun har begått. For mange av ofrene vil en straffeprosess være en stor påkjenning, samtidig som mange vil være usikre på hva som skjer når gjerningspersonen har sonet ferdig straffen. I tillegg til at en stor andel av volden som utføres, opp til 82 prosent ifølge SSB⁵, aldri anmeldes, vil en relativt stor andel av ofrene velge å opprettholde kontakten med gjerningspersonen, også etter en anmeldelse. Samtidig antyder tilbakemeldinger fra rettssystemet at få saker går til doms, noe som resulterer i at få tilfeller av familievold fører til domfellelse (Elvegård mfl. 2011). Dette tydeliggjør behov for et fokus på offeret – både underveis og i etterkant av en prosess.

Det har de siste årene vært et økt fokus på ofre og fornærmede i voldssaker, og særlig ofre for vold fra tidligere eller nåværende partnere (Berg 2007; Justis- og politidepartementet 2007; Elvegård mfl. 2011). Særlig påpekes det at ofre i voldssaker har behov for støtte og hjelp som går utover det en tradisjonell etterforskning og rettssak kan imøtekomme. Med andre ord må en ikke bare sikre ofrenes straffeprosessuelle rettigheter og stilling, men også praktiske, ikke-rettslige aspekter tilknyttet støtte, veiledning, rehabilitering og rådgivning.

Begreper som rehabilitering, styrking og eventuelt forsoning kan kobles til metoden *restorative justice*, på norsk omtalt som enten forsoningsjustis eller ganske enkelt restorative justice, som innebærer tilrettelagte samtaler mellom berørte parter i straffesaker. Metoden omtales som et sett med prinsipper hvor en kriminell handling/lovbrudd forstås som en konflikt, og hvor den kriminelle handlingen ses som skadelig både for individet, fellesskapet og samfunnet (Kvelling og Wendelborg 2009). I stedet for et fokus på straff, handler restorative justice om rehabilitering av enkeltpersoner og gjenoppbygging av relasjoner, både mellom offer og gjerningsperson, mellom gjerningspersonen og samfunnet, og mellom offer og samfunnet (Slump og van Hoek 2006). Formålet er å skape en arena hvor offer og overgriper kan møtes, og hvor samtalen og veiledningen kan føre til at offeret klarer å komme seg ut av offerrollen og eventuelt bryte kontakten med overgriperen.

⁵ Se <http://www.ssb.no/vold/>.

I norsk sammenheng er det konfliktrådet som er primærleverandør av restorative justice-løsninger, og det vanligste er at straffesaker overføres til konfliktrådet uten at det er tatt ut tiltale. Lovendringer har åpnet for at restorative justice-løsninger også kan benyttes som en del av andre straffereaksjoner. I dag kan betinget dom med vilkår om overføring av saken til konfliktrådet idømmes, og megling i konfliktrådet kan benyttes som del av en samfunnsstraff (Elvegård mfl. 2011).

Bruk av restorative justice er mest vanlig innenfor ungdomskriminalitet, selv om det de siste årene har vært mer og mer vanlig at metoden benyttes ved voldskriminalitet, og også ved familievold. Det har lenge vært knyttet skepsis til bruk av metoden i tilfeller av voldtekt, vold og seksuelle overgrep. For det første hevdes det at ubalansen i maktforholdet mellom offer og gjerningsperson gjør denne typen tilrettelagte samtaler lite egnet. Det påpekes at samtaler kan forverre situasjonen og oppleves som en ny krenkelse av offeret (Justis- og politidepartementet 2007; Kvillo og Wendelborg 2009). Videre uttrykker flere skepsis til hvorvidt metoden er egnet for så alvorlige hendelser som vold i nære relasjoner ofte innebærer, og hvorvidt metoden er formell nok. Til sist mener også enkelte at kriminaliseringen av vold i nære relasjoner har vært svært viktig, og at bruk av restorative justice vil kunne føre familievold tilbake til den private sfæren hvor den formelle alvorlighetsgraden reduseres (se blant annet Hudson 2002; Strang og Braithwaite 2002; Curtis-Fawley og Daly 2005; Stubbs 2007; Ptacek 2010). For å unngå at forsøket om rehabilitering og gjenoppretting mislykkes er det derfor viktig at en ved bruk av restorative justice ikke har forventinger om tilgivelse og forsoning, men i stedet beholder et fokus på myndiggjøring og aktivisering av offer, verdighet og maktbalanse. Dette forutsetter frivillighet i deltakelse fra alle parter, grundige forberedelser fra tilretteleggeres side, samt at samtaler skjer på offerets premisser (Justis- og politidepartementet 2007).

2.3 Om konfliktrådene

Konfliktrådet er en statlig tjeneste som tilbys over hele landet og formålet er å løse tvister mellom private parter eller mellom individ og samfunn. Det oppnevnes konfliktrådsmedglere i alle kommuner og konfliktråd er organisert i alle fylker. Konfliktrådets virksomhet er forankret i konfliktrådsloven – Lov om megling i konfliktråd. Om dets oppgave sier § 1:

Konfliktrådet har til oppgave å megle i tvister som oppstår på grunn av at en eller flere personer har påført andre en skade, et tap eller en annen krenkelse.

Grunnelementene som må være tilstede for at en sak skal sendes til konfliktrådet reguleres i § 5:

Megling i konfliktrådet krever partenes samtykke. Det kreves videre at de i all hovedsak er enige om det saksforholdet tvisten gjelder.

Vervet som megler i konfliktrådet er frivillig og personer som har fylt 18 år kan oppnevnes som megler (§ 4). Der stilles det krav om *vederheftighet, valgbarhet og vandel* til den som ønsker verv som megler. Meglere er bundet av taushetsplikt i sin virksomhet og tjeneste jf. forvaltningslovens § 13. Dette medfører taushetsplikt om alle personlige forhold de får del i gjennom sin tjeneste. De kan ikke stille som vitner dersom dette krenker taushetsplikten. De har heller ikke anledning til å forklare seg om hva partene har erkjent under meglingen, uten samtykke fra alle parter.

Det er nedfelt særskilte bestemmelser knyttet til straffesaker som behandles i konfliktrådet. Når påtalemyndigheten overfører en sak til megling, skal de starte meglingsprosessen så snart som mulig. Den avtale partene kommer frem til skal være skriftlig. Når megling avsluttes skal konfliktrådet sende sakens dokumenter tilbake til påtalemyndigheten. Påtalemyndigheten skal varsles dersom avtalen brytes og det skal sendes en bekreftelse når avtalen er oppfylt. Påtalemyndigheten kan åpne ny straffeforfølgelse, selv om saken er avsluttet i konfliktråd med godkjent avtale, dersom avtalen brytes vesentlig. Dersom påtalemyndigheten overfører en sak til konfliktråds-megling, skal den ikke registreres i bøte- eller strafferegisteret.

2.4 Tiltak tilknyttet tilrettelagte samtaler i handlingsplanen

I *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011* Vendepunkt lanserer regjeringen en rekke tiltak som skal bidra til at politiet, utdanningsinstitusjoner og hjelpeapparatet skal bli bedre skolert, mer samordnet og dyktigere til å avdekke, forebygge og ivareta de mange og sammensatte problemstillingene vold i nære relasjoner aktualiserer. Et av fokusområdene er at ofre for vold i nære relasjoner skal gis tilbud om tilrettelagte samtaler med voldsutøveren (restorative justice). Her baserer en seg på tre hovedprinsipper (Justis- og politidepartementet 2007):

- Samfunnets reaksjon på en kriminell handling bør bidra til å gjenopprette så mye som mulig av den skaden offeret har blitt utsatt for.
- Gjerningspersonen bør forstå konsekvensene av sine handlinger og bli oppfordret til å ta ansvaret for dem.
- Offeret skal få anledning til å fortelle gjerningspersonen direkte hvilke konsekvenser den kriminelle handlingen har hatt for ham/henne, stille gjerningspersonen spørsmål og deretter sammen med gjerningspersonen finne den beste måten for gjenoppretting av skaden.

Som en del av dette fokusområdet ble det i handlingsplanens periode satt i gang tre ulike tiltak: Ett i Trondheim, ett i Oslo og ett i Østfold, henholdsvis *tiltak 21*, *tiltak 22* og *tiltak 23*.

Tiltak 21 omfattet et toårig pilotprosjekt i regi av konfliktrådet i Sør-Trøndelag hvor en skulle prøve ut frivillig bruk av tilrettelagte samtaler rundt voksne og barn som er berørte av vold i nære relasjoner. Sentrale målsetninger var her å sikre en bedre ivaretagelse av ofrene, bearbeidelse av tillitsbrudd og skadede relasjoner, og mobilisering av private og offentlige nettverk. Tiltaket ble evaluert av NTNU Samfunnsforskning (Elvegård mfl. 2011). Hovedkonklusjonene fra evalueringen var at tiltaket i) avdekker behov innen innsatsen mot familievold ved at man får innblikk i familiers voldsproblematikk, ii) dekker behov hos deltakerne og har en positiv effekt på dem, samtidig som at man i fremtiden bør være enda mer oppmerksom på deltakernes sensitivitet både overfor situasjonen som har vært og som den oppleves i prosjektdeltakelsen, iii) har etablert et velfungerende samarbeid med andre instanser med rom for forbedringer og iv) gjennom nevnte momenter er verdt investeringene som er lagt ned i det. Med basis i dette ble det anbefalt at prosjektet videreføres med sikte på å gjøre det til et permanent tilbud og/eller implementere metoden i det etablerte straffesystemet.

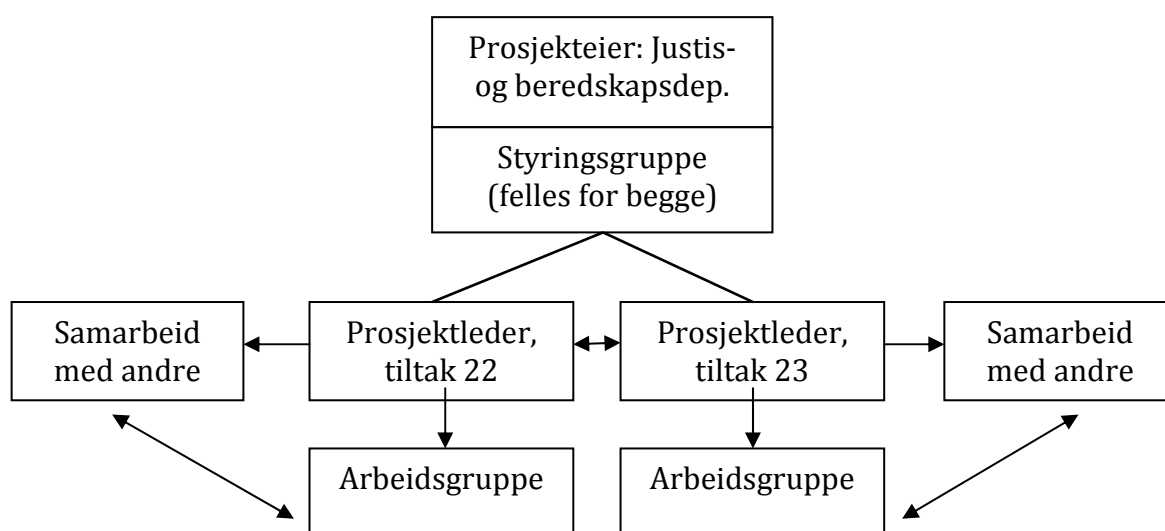
Tiltak 22 omhandlet igangsettelse av et prosjekt hvor ett politidistrikt i tett samarbeid med konfliktrådet prøver ut bruk av tilrettelagte samtaler i saker der det er ilagt besøksforbud. Her var målsetningen å tilby de berørte en arena hvor de praktiske følgene av besøksforbudet kan diskuteres innenfor trygge rammer og slik sett sikre en fredeligere gjennomføring av besøksforbudtiden. Innenfor dette lå følgende delmål: i) ivareta fornærmede på en bedre måte, ii) hindre gjentakelse av overgrep fra voldsutøveren, iii) ivareta fornærmede og voldsutøver i et videre perspektiv, iv) tilby tilrettelagte møter raskt ved overføring av saken til konfliktrådet og v) gi et tilbud om tilrettelagte samtaler også etter at besøksforbudstiden utgår.

Tiltak 23 omfattet et prosjekt for å prøve ut tilrettelagt dialog i regi av konfliktrådet i saker som omhandler vold i nære relasjoner på egnet tidspunkt i straffesakskjeden. Tiltaket, som skulle være et frivillig tilbud, skulle skape en arena hvor det åpnes for dialog om de følelsesmessige konsekvensene av straffbare handlinger, ansvar, tillitsbrudd, eventuelle fremtidige relasjoner, felles barn og så videre. Tiltak 23 hadde flere av de samme delmålene som tiltak 22. I tillegg ble det fokusert på ivaretagelse av sekundærutsatte (særlig barn) og å hindre videre traumatisering av disse.

Tiltak 22 og tiltak 23 hadde samme styringsgruppe i tillegg til egne arbeidsgrupper. Prosjekteier har vært Justis- og beredskapsdepartementet. Ved oppstart av prosjektet ble det arrangert et felles oppstartseminar for involverte i tiltak 22 og 23. Det var 27 inviterte til dette seminaret; representanter fra styringsgruppa og arbeidsgruppa for begge tiltakene, representanter fra departement og konfliktrådets sekretariat og

direktøren for konfliktrådene i Norge, i tillegg til tilretteleggerne i tiltak 22 og 23, og prosjektlederne for tiltak 21, 22 og 23⁶. Arbeidsgruppa og styringsgruppa i tiltak 22 har hatt jevnlig møtepunkter underveis i prosjektperioden. Disse møtene beskrives som nyttige og konstruktive. Gjennom møtene har man holdt oppe fokuset på tiltaket og relevante problemstillinger på både overordnet nivå og prosjektnivå har blitt diskutert, eksempelvis hvilke saker som egner seg, hvilken kompetanse som kreves for å kunne tilrettelegge for disse samtalen og hvordan man kan øke omfanget av saker som oversendes. Som figur 1 om organisering av tiltakene viser, hadde prosjektene hver for seg samarbeid med andre instanser i sine nærområder, slik at samordningen av prosjektene kun var på organisatorisk nivå.

Figur 1. Organisering av tiltak 22 og tiltak 23.

⁶ Se sluttrapportene fra tiltak 22 og 23 for nærmere beskrivelse.

3 Tiltak 22 – Tilrettelagte samtaler ved besøksforbud

I dette kapitlet presenteres resultatene fra evalueringen av tiltak 22 i *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner* (Justis- og politidepartementet 2007). Tiltak 22 har omhandlet igangsettelse av et prosjekt hvor ett politidistrikt i tett samarbeid med konfliktrådet prøver ut bruk av tilrettelagte samtaler i saker der det er ilagt besøksforbud. Kapitlet bygger på analyser av intervjuer med tilretteleggere og fagpersoner i konfliktrådet, intervjuer med aktuelle samarbeidspartnere, og intervjuer med parter som har benyttet seg av tilbudet om tilrettelagte samtaler ved besøksforbud. I tillegg benyttes også tilgjengelig foreliggende dokumentasjon fra prosjektet⁷. Kapitlet gir en gjennomgang av tiltaket i sin helhet, både oppstart, organisering og gjennomføring. Vi ser videre på temaer som har blitt aktualisert underveis i evalueringen: metoden som suksessfaktor, barneperspektivet, kompetanse og samarbeid. Til slutt i kapitlet diskuterer vi behovet for tiltaket og oppsummerer funnene.

3.1 Målsetning

Målsetningen med prosjektet var å tilby de berørte en arena hvor de praktiske følgene av besøksforbudet kan diskuteres innenfor trygge rammer. Fornærmede skal styrkes til å ta vare på seg og sin fremtid gjennom tilrettelagt dialog med voldsutøver der det er ilagt besøksforbud og slik sett sikre en fredeligere gjennomføring av besøksforbudstiden. Dette kan hindre nye anmeldelser i tiden det er ilagt besøksforbud mellom partene⁸. Det er i tillegg definert følgende delmål i prosjektet:

- 1) Ivareta fornærmede på en bedre måte ved;
 - Å sikre at fornærmedes behov for å bli hørt, og eventuelt behov for dialog, skal fremkomme bedre og tydeligere enn i den tradisjonelle rettspleien.
 - At det offentlige apparatet har økt fokus på og kunnskap om vold i nære relasjoner.
 - Å involvere det offentlige apparatet og private nettverk rundt fornærmede der det er ønskelig.
- 2) Hindre gjentakelse av overgrep fra voldsutøveren ved;
 - At partene skal få en forståelse av hva et besøksforbud innebærer for dem.
 - At voldsutøverne forstår hvordan deres handlinger har påvirket andre mennesker og at voldsutøverne tar ansvar for handlingene som er begått.
 - Å involvere det offentlige apparatet og private nettverk hvis det er ønskelig.
- 3) Ivareta fornærmede og voldsutøver i et videre perspektiv ved;

⁷ Dette omfatter prosjektbeskrivelse, halvårsrapport, årsrapport, sluttrapport og interne arbeidsdokumenter.

⁸ Hentet fra sluttrapport (Konfliktrådet 2012a).

- Å få i stand en avtale som gir forutsigbarhet om hvordan fornærmede og voldsutøver skal forholde seg til hverandre i tiden besøksforbudet gjelder.
- At både fornærmede og voldsutøver får en opplevelse av avklaring.
- At det foregår en gjenoppretting som bidrar til reintegrering av partene til deres nærmiljø, som igjen er viktig i et forebyggende perspektiv mot nye lovbrudd.

4) Tilby tilrettelagte møter raskt ved overføring av saken til konfliktrådet.

5) Gi et tilbud om tilrettelagte samtaler også etter at besøksforbudstiden utgår.

3.2 Oppstart og organisering

Tiltak 22 ble igangsatt i januar 2010 av konfliktrådet i Oslo og Akershus i nært samarbeid med Asker og Bærum politidistrikt, og ble avsluttet ved utgangen av 2011⁹. Totalt har fire tilretteleggere fra konfliktrådet vært tilknyttet prosjektet, i tillegg til at prosjektleder for tiltak 22 har vært tilrettelegger i flere av møtene.

Konfliktrådet i Oslo og Akershus har jobbet med denne typen saker før, og ifølge prosjektleder følte det naturlig for dem å sette i gang et slikt prosjekt. Det var et prosjekt som var tydelig, avgrenset og konkret, noe som gjorde det greit å få ansvar for det. I planleggingen av prosjektet ble det forespeilet at konfliktrådet skulle benytte seg av både meglings og stormøte. Det ble også sagt at tilretteleggerne, uavhengig av metodene, skulle tilføres kompetanse som var relevant og nødvendig sett opp mot målgruppen¹⁰.

3.2.1 Deltakerne i prosjektet

I løpet av prosjektperioden ble det overført totalt 31 saker med ilagt besøksforbud fra Asker og Bærum politidistrikt til konfliktrådet. I 21 av disse ble det gjennomført tilrettelagte samtaler. I de ti sakene hvor det ikke ble gjennomført meglings var dette i syv av sakene på grunn av at gjerningspersonen ikke samtykket, og i tre av sakene ble samtykke trukket tilbake i etterkant. I starten av prosjektet var det en utfordring å sørge for stort nok tilfang av saker, og frem til mars 2010 hadde ikke konfliktrådet mottatt noen aktuelle. I etterkant ble tilbudet om tilrettelagte samtaler lagt inn som en standard passus lokalt når det ilegges et besøksforbud (Konfliktrådet i Oslo og Akershus 2010). Det vil si at juristene legger inn standardtekst når de skriver besøksforbud i saker som egner seg for tilrettelagte samtaler. Passusen lyder: «Konfliktrådet kan gi et tilbud om tilrettelagte samtaler mellom partene. Hensikten er at partene skal få en mulighet til å

⁹ Tilrettelagte samtaler ved ilagt besøksforbud er nå innført som et permanent tilbud ved konfliktrådet i Oslo og Akershus.

¹⁰ Se prosjektbeskrivelse fra tiltak 22 for nærmere beskrivelse (Konfliktrådet i Oslo og Akershus 2009).

snakke om de praktiske følgene av besøksforbud innenfor en trygg ramme» (ibid.: 6). Passusen førte ifølge våre informanter til en økning i oversendte saker¹¹. Ved gjennomgang av sakene hos politiet finnes det imidlertid i 2011 og 2012 nesten ikke besøksforbud hvor denne passusen er lagt inn¹². Selve innholdet i passusen kan likevel være gjennomgått med partene når besøksforbudet ble ilagt. En av grunnene til økt saksmengde kan da knyttes til at passusen har ført til økt bevissthet hos juristene rundt at dette tilbudet finnes.

Det har generelt ikke vært noen forskjell på om det er fornærmede eller voldsutøver som ikke ønsket et tilrettelagt møte i en sak¹³. Dette ble også bekreftet da vi gjennomgikk saker med ilagt besøksforbud hvor tilrettelagt samtale ikke hadde blitt gjennomført.

Tabell 1. Relasjon mellom partene.

Relasjonen mellom partene	Antall saker
Tidligere ektefeller med felles barn	7
Tidligere samboere med felles barn	5
Samboere med felles barn	2
Far mot to barn	1
Ektepar med voksne barn	1
Tidligere samboere	2
Tidligere kjærester	3
Ektefeller	2
Tidligere svogere	1
Mor/voksen sønn	1
Separert	1
Naboer	1
Utleier og leieboer/ekskjærester	1
Bror/søster	1
Elever på samme skole	1
SUM	30

Som vi ser av tabellen dreier altså de aller fleste oversendte sakene seg om saker hvor partene har felles barn. I andre tilfeller dreier det seg om andre forhold som gjør at det er nødvendig at partene har en avtale om praktiske forhold. Ingen av barna har deltatt i de tilrettelagte samtalenene når besøksforbudet har omhandlet deres foreldre.

¹¹ Etter at passusen ble lagt inn samtykket alle. Altså var de ti tilfellene uten samtykke før passusen ble lagt inn.

¹² Noe av grunnen til dette kan være at passusen ikke ligger inne i malen for besøksforbud og at det derfor er opp til hver enkelt om de husker å legge den inn eller ikke.

¹³ Hentet fra konfliktrådets sluttrapport. Oversikt over relasjonen mellom parter, besøksforbudets lengde, henvisere og type overføring er også laget med utgangspunkt i sluttrapporten.

Tabell 2. Besøksforbudets lengde.

Besøksforbudets lengde	Antall saker
3 måneder	3
6 måneder	10
9 måneder	1
12 måneder	3
SUM	17

Tabell 3. Henviser.

Henviser	Antall saker
Retts- og påtale Asker og Bærum	28
Bistandsadvokat	1
Den som er ilagt besøksforbud	1
Krisesenteret på vegne av fornærmede	1
SUM	31

Tabell 4. Type overføring.

Type overføring	Antall saker
Straffeprosessloven § 71-a, med ilagt besøksforbud	6
Besøksforbud til tilrettelagt samtale	23
Sivil fra den ene part til tilrettelagt samtale	2
SUM	31

Tabell 1 og 2 er ikke fullstendige. For å innhente oppdaterte tall og oversikter gjennomgikk vi alle saker med ilagt besøksforbud i 2011 hos Asker og Bærum politidistrikt, men på grunn av mangler i det skriftlige materialet var det ikke mulig å finne oppdaterte tall.

3.2.2 Oversendelse av saker fra politiet

I løpet av prosjektperioden har det i arbeidsgruppa og styringsgruppa vært diskutert hvilke saker som egner seg for en tilrettelagt samtale i konfliktrådet. Diskusjonene har gått på om *alle* saker egner seg eller om det er enkelte saker som *ikke* egner seg. Videre har det vært diskutert om det er god nok kompetanse i konfliktrådet til å klare å ivareta alle typer saker, og hvordan man kan sikre at det gjøres gode nok vurderinger i forkant av den tilrettelagte samtalen.

Oversendelse av saken er en vurdering som jurist og etterforsker ved politidistriktet tar sammen, og det er juristen som til slutt oversender de aktuelle sakene til konfliktrådet. Tilbudet om tilrettelagte samtaler er i utgangspunktet et tilbud som skal være åpent for alle, men de ansatte i politiet er samtidig opptatt av at det *må* tas en vurdering fra sak til sak. Generelt er det en oppfatning om at sakene som er aktuelle er saker hvor partene har noe praktisk de skal avklare rundt besøksforbudet, og ofte er det knyttet til å gjøre

avtaler rundt felles barn. Eksempelvis kan det handle om hvordan hente- og bringesituasjoner skal gjennomføres uten at besøksforbudet brytes, noe som var tema i alle avtalene vi gjennomgikk hos politiet.

Alle saker vurderes individuelt, og det gjøres ifølge våre informanter i politiet *helt konkrete vurderinger i hver enkelt sak*. I vurderingene av aktuelle saker tar politiet hensyn til både det individuelle aspektet - altså om det er heldig at partene møtes - og det politifaglige aspektet - hvorvidt en slik samtale vil ha innvirkning på etterforskningen. Flere snakker om at det i disse vurderingene er viktig å ha god kompetanse, som illustrert i følgende sitat fra en ansatt i politiet:

Når du skal velge ut saker må du ha litt i fingerspissene hva som egner seg og ikke. Derfor er det viktig at det er erfarne folk som skal gjøre det. En ser fort hva som egner seg, og hva som absolutt ikke egner seg. Men, en må ha i bunnen at en kjenner til vold i nære relasjoner og hva en skal vurdere.

Av individuelle vurderinger tas det hensyn til maktforholdet i relasjonen/partenes likeverd og hvorvidt et slikt møte kan være en merbelastning for offeret. En av de ansatte i politiet uttalte i forbindelse med dette:

Etter diskusjonen landet vi på at dette egner seg for mange, men ikke for alle. Det handler om saker hvor det er stor maktubalanse (...) En ser jo på type straffbart forhold - vi snakker jo ikke om den forferdelige seksuelle, ekstreme volden for eksempel (...) Det blir en individuell vurdering fra sak til sak.

Det gjøres alltid politifaglige vurderinger av hvorvidt tilrettelagte samtaler kan ødelegge for etterforskningen, og bevisene sikres alltid før eventuell oversendelse. Med bakgrunn i dette må partene i alle tilfeller avhøres hver for seg før en tilrettelagt samtale gjennomføres, noe vi også fikk bekreftet ved gjennomgang av sakene hos politiet. Ifølge våre informanter skjer disse avhørene ganske raskt etter ilagt besøksforbud, og saken kan da oversendes konfliktrådet dersom dette anses å være hensiktsmessig. I gjennomgangen av sakene fant vi at saker som var aktuelle ble oversendt kort tid etter avhørene, og er med på å bidra til at det ikke tar lang tid fra besøksforbudet ilegges til det er inngått avtaler i konfliktrådet. På generell basis mener våre informanter at tilrettelagte samtaler ikke har innvirkning på den videre etterforskningen, da denne gjennomføres uavhengig av den tilrettelagte samtalen.

3.3 Gjennomføring

Konfliktrådet har *en* metode, og denne metoden brukes i alle saker. Ifølge alle våre informanter i konfliktrådet er det nettopp metoden som er suksessfaktoren, noe vi skal

komme tilbake til. Gjennomføringen av tilrettelagt samtale følger derfor metoden som brukes i andre saker konfliktrådet jobber med, og består av følgende tre deler:

- 1) Forsamtale/formøte
- 2) Tilrettelagt samtale (eventuelt flere)
- 3) Oppfølgingsmøte (eventuelt flere)

På tross av at konfliktrådet i Oslo og Akershus i mange år har jobbet med saker som har omhandlet vold i nære relasjoner, opplever flere av våre informanter at det å jobbe med akkurat disse sakene har vært *noe annet*, som illustrert i følgende sitat fra en av tilretteleggerne:

Dette er vanskelige saker, såre saker. Utgangspunktet er å redde stumpene, det er annerledes enn de andre sakene. Det vi drømmer om i all megling er jo en løsning, at det skal ordne seg, men disse sakene har et annet utgangspunkt.

Metoden er altså den samme, men rammene det jobbes innenfor er annerledes. Besøksforbudet legger føringer for hva partene kan avtale, og det legger dermed også føringer for hva konfliktrådet kan akseptere at partene inngår av avtaler. Tilretteleggeren skal, i tillegg til å legge samtalen og lede prosessen, sørge for at partene forholder seg til innholdet og reguleringene i besøksforbudet. Dokumentene som oversendes konfliktrådet fra politiet inneholder ingen detaljerte beskrivelser av hva besøksforbudet innebærer, og gjennom tiltaket har det derfor blitt jobbet med å sikre at tilretteleggerne forstår rekkevidden av, og innholdet i de ulike besøksforbudene. Tiltak 22 beskrives å være et veldig avgrenset og praktisk tiltak. Med dette viser informantene til at den tilrettelagte samtalen handler om å komme til enighet om en avtale om praktiske ting, som illustrert i følgende sitater fra to av våre informanter:

Dette er et veldig praktisk tiltak. Vi må skille på sakene hvor det skal avgjøres i konfliktrådet, og disse sakene. Skyldspørsmålet skal ikke berøres her, det handler kun om det praktiske (...) Man må være veldig tydelig på at dette går på det rent praktiske, ikke på skyld. Ansatt i politiet

I dette prosjektet har vi forholdt oss til besøksforbudet og den praktiske gjennomføringen - hvordan skal vi løse dette? Det er såpass konkret at menn, og kvinner også, synes det er greit. Det er ikke så mye fokus på følelser. Vår rolle er å legge til rette, strukturere og skape forutsigbarhet. Tilrettelegger i konfliktrådet

Nettopp avklaringen av det praktiske løftes også frem som positivt blant partene vi intervjuet, og det fremholdes også av dem at det er positivt at det ikke er skyldspørsmålet og fortiden som er i fokus. En av deltakerne mente imidlertid at det også kunne være en ulempe at tilretteleggerne ikke kjente til forhistorien:

Det var for så vidt positivt fordi vi fikk til konkrete avtaler, men vanskelig å møte der fordi man har en lang og komplisert historie... De kjenner saken alt for dårlig til å håndtere den godt nok. Men de klarer å legge historien bak og lage en avtale, så de er flinke.

Ifølge flere av våre informanter i konfliktrådet vet ofte ikke partene selv hva besøksforbudet innebærer, som illustrert i følgende sitat fra en ansatt i politiet:

Mange fornærmede er usikre på hva besøksforbudet betyr. Kan jeg møte han på butikken for eksempel?

En viktig del av prosjektet har derfor også vært å forklare partene hva som ligger i et besøksforbud, for både fornærmede og voldsutøver. Informanter i politiet har fortalt om parter (både offer og gjerningspersoner) som ufrivillig har brutt besøksforbudet, nettopp på grunn av at de ikke har vist hva innholdet i besøksforbudet betyr i praksis. Når saker oversendes konfliktrådet er det godkjent at partene kan treffes på konfliktrådets møterom sammen med meglernes, uten at dette bryter besøksforbudet. På grunn av besøksforbudet er det laget egne sikkerhetsrutiner i disse sakene.

3.3.1 Forsamtalen

Som vist tidligere i kapitlet er det ikke nødvendigvis alle saker som egner seg for en tilrettelagt samtale i konfliktrådet. I likhet med politiet foretar også konfliktrådet en vurdering av hver enkelt sak, før partene blir innkalt til forsamtale. Konfliktrådet vurderer med utgangspunkt i foramtalen hvorvidt en gjennomføring vil være trygt for begge parter, og om det vil være hensiktsmessig å gjennomføre en tilrettelagt samtale mellom partene.

I sakene i tiltaket har det alltid vært gjennomført to samtaler med hver av partene, en per telefon og ett fysisk møte. Blant våre informanter i konfliktrådet fremholdes det som viktig å bruke tid på forberedelsene og ikke ha det travelt med å få i gang det første møtet før partene er klare for dette. En av tilretteleggerne sa:

Målet er at det skal arrangeres ett møte rett etter besøksforbudet, og ett rett før besøksforbudet går ut. Det varierer hvor fort første møtet avholdes, her er prosessen og tryggingen viktigere enn at det skal gå fort.

Ifølge alle våre informanter er det viktig at møtet gjennomføres så raskt som mulig, men likevel med hensyn til at partene er klare for det. I gjennomgangen av saker så vi at det generelt tar kort tid fra saken oversendes konfliktrådet til avtalen er inngått. Gjennom intervju med tilretteleggere ser vi at hovedmålet med foramtalene er å skape trygghet og forutsigbarhet for fornærmede. I foramtalen snakkes det om hvordan den

tilrettelagte samtalen mellom partene skal gjennomføres, og det fokuseres i hovedsak på tre stikkord: behov, bekymringer og forventninger. I tillegg tas det opp praktiske ting som: Hvor skal vi sitte? Hvem skal være tilstede? Det åpnes for at partene kan ha med seg en støtteperson i det tilrettelagte møtet og det snakkes om hvem dette eventuelt kan være. Det snakkes også om konfliktrådets rolle og hva partene kan forvente at konfliktrådet skal bidra med. De oppfordrer også gjerningspersonen til å tenke gjennom i forkant av møtet hva han/hun kan bidra med, men tilretteleggerne legger ikke opp til at voldsutøver skal be om unnskyldning da det ikke er dette møtet skal handle om. Det er ifølge partene vi har intervjuet stort fokus på nøytralitet, og tilretteleggerne er i formøtet tydelige på at de bare skal lede partene gjennom det tilrettelagte møtet.

Konfliktrådet har i løpet av prosjektperioden blitt ytterligere bevisst på trygghet og sikkerhetsrutiner. Med bakgrunn i dette har konfliktrådet utarbeidet en veileder for forsamtalen, hvor det konkretiseres hva som skal gjennomgås i denne samtalen. Veilederen er lik den som brukes i øvrige saker, men den er tydeligere på punkter knyttet til blant annet sikkerhet. Partene blir informert om sikkerhetsrutinene i forsamtalen, som er som følger:

- Partene får ikke informasjon om når deres motpart er invitert til formøte(r)
- Fornærmede blir invitert 30 minutter før den tilrettelagte samtalen
- Voldsutøver inviteres til klokkeslettet for den tilrettelagte samtalen
- Fornærmede får forlate den tilrettelagte samtalen 10 minutter før voldsutøver
- Klær, stor bager og lignende legges igjen utenfor møterommet
- Fornærmede får velge hvor i møterommet hun/han vil sitte

Partene vi intervjuet, både gjerningspersoner og ofre, var tydelig kjent med disse rutinene. Ett av ofrene vi snakket fortalte at hun hadde gruet seg veldig og vært redd for at hun skulle møte eksmannen sin i døra, men at hun følte seg tryggere når hun fikk vite at de har et opplegg for dette. På denne måten bidrar rutinene til mer trygghet for offeret. Generelt ser vi at en god gjennomføring av forsamtalen fører til trygghet for offeret og er en forutsetning for et vellykket tilrettelagt møte.

3.3.2 Tilrettelagte møter mellom partene

Målet med det tilrettelagte møtet (eventuelt flere møter) er å komme frem til en *konkret* avtale om praktiske forhold i besøksforbudtiden. I gjennomgangen av saker hos politiet så vi flere av de inngåtte avtalene og ser ut fra disse at dette er veldig konkrete avtaler, som også illustrert i følgende eksempler fra to tilretteleggere:

Det handler om å være konkret for å finne de gode løsningene på praktiske ting. For eksempel overlevering av utstyr til barna. Mannen kan hente utstyret mens kvinnen

er på jobb. Hvis det gjøres avtale om at utstyret skal hentes mellom kl. 12 og 12:30 er det det som er tidspunktet, ikke 12:45. Man er så konkret.

Vi har blant annet sittet i møte og fordelt innbo, hvem skal ha hardangerbestikket liksom. Alt som er potensielle konflikter er aktuelle. At det er så konkret er nok en av suksessfaktorene (...) Jeg må innrømme at det har vært saker hvor jeg har tenkt «at de gidder å bry seg om akkurat det», men hvor dette har vært ekstremt viktig for dem. Andre steder ville de kanskje sagt nettopp det - at det ikke er viktig.

Det er avtalene om det konkrete som også trekkes frem som viktig av partene. Et av ofrene var opptatt av at de små tingene er utrolig viktige, og at det å løse de små tingene gjør hverdagen mye lettere. Gjennom å ha konkrete og tydelige avtaler slipper man usikkerheten, og man bruker mindre krefter på å lure på hvordan man skal takle utfordringer som dukker opp rundt neste sving.

Tilretteleggerne ser at disse tilrettelagte møtene ofte er mer tidkrevende enn andre meglingsmøter, da det er mye som skal diskuteres og avtales. Generelt sett ser en at disse sakene tar lenger tid, både i forberedelsene og i selve gjennomføringen. I utgangspunktet settes det ikke noen tidsramme på gjennomføringen av slike møter, men i akkurat disse sakene har dette ofte blitt gjort. En av tilretteleggerne sa at et slikt møte varer minst to timer, og mente at dette var langt nok. Flere sier at det ikke er hensiktsmessig at møtene varer *for* lenge, da dette fører til at partene blir slitne, noe også partene selv er enige i. To av partene vi intervjuet mente at det var godt å ha en tidsramme å forholde seg til, og mente dette førte til at man var nødt til å komme til enighet om noe innen den fastsatte tiden. Muligheten for å ta pauser underveis og at det ble tatt «time out» når det ble vanskelig ble også opplevd positivt for partene.

I gjennomføringen av det tilrettelagte møtet mellom partene har det i prosjektperioden alltid vært to tilretteleggere til stede, som oftest en av hvert kjønn (med unntak av når partene har vært av samme kjønn). Det oppleves positivt for tilretteleggerne å være to. De kan da gi hverandre tilbakemeldinger og ha noen å diskutere med i etterkant. Det er imidlertid viktig at det er samspill mellom tilretteleggerne og at de er enige om rollefordeling og hvordan de skal styre møtet.

Det å være to, og en av hvert kjønn, er ifølge flere av tilretteleggerne viktig for at det skal være balanse og for at begge parter skal føle seg ivaretatt. Flere av tilretteleggerne mente også at partene ble tryggere når de var to tilretteleggere. En av partene vi snakket med fortalte at han syntes det var veldig bra at det var to tilretteleggere til stede, men at det ikke spilte noen rolle om det var kvinner eller menn. I hans møte hadde det vært to kvinner til stede og han forklarte deres rolle slik:

Den ene støtter seg litt til den ene, og den andre støtter seg litt til den andre. Du føler at du ikke står helt alene, og at du blir hørt på. De er veldig gode på den balansen der.

Tilretteleggerne er bevisste på at det likevel er viktig at ikke partene føler at de har hver sin allierte, og de er derfor tydelige overfor partene om at tilretteleggerne snakker sammen og at de har en felles forståelse av situasjonen. Det er en generell oppfatning blant våre informanter at det å være to tilretteleggere er med på å sikre at fornærmede blir bedre ivaretatt, noe som også er et av delmålene i tiltaket. Ved å være to tilretteleggere kan man bytte på å være den som observerer og den som styrer samtalen. Man har større mulighet til å fange opp signaler, og man kan følge opp signalene på en annen måte. Et av ofrene vi intervjuet hadde også samme oppfatning, men hadde i et oppfølgingsmøte erfart at dette var mulig også når det kun var én tilrettelegger til stede.

3.3.3 Ivaretagelse av fornærmede underveis i møtet

Nettopp ivaretagelse av fornærmede underveis i prosessen er et viktig fokus hos alle tilretteleggerne vi har intervjuet. Ivaretagelse av fornærmede er blant annet knyttet til å la offeret få komme til orde i møtet, og at det i møtet stilles åpne spørsmål som gjør at fornærmede får legge frem sin tanker og ønsker. Fornærmede er gjennom formøtet forberedt på hva spørsmålene kommer til å være, både til fornærmede og voldsutøver. En viktig del av tilretteleggerens arbeid ligger nettopp i å styre samtalen. Et av verktøyene tilretteleggerne bruker er alltid å la offeret slippe til først med å snakke. De passer også alltid på at både offeret og gjerningspersonen får snakke ferdig. En av tilretteleggerne sa:

Det er viktig å styre samtalen sånn at hennes stemme kommer frem, og stoppe eventuelle avbrytelser. Vår rolle handler mye om å være prosessleder. Det er en prosess hvor vi er både i fortid, nåtid og fremtid. Vi styrer kanskje mer i starten enn etter hvert da vi vil at de skal bli i stand til å styre samtalen og prosessen selv.

Sitatet illustrerer at tilretteleggerne er bevisste på å styre samtalen slik at fornærmedes stemme kommer tydelig frem, noe som også kommer frem i intervju med et av ofrene. Hun mente at tilretteleggerens måte å styre samtalen på gjorde at hun ble hørt. Ved enkelte andre instanser hadde hun fått følelsen av at gjerningspersonen fikk «alt for fritt spillerom», noe hun syntes var ubehagelig, mens hun her hadde følt at det var tilretteleggerne som hadde kontrollen. Ivaretagelse av fornærmede knyttes også til å sørge for en trygg ramme og forutsigbarhet, noe som fordrer at tilretteleggerne må være tydelige og observante underveis i møtet. Gjennom intervjuene kommer det også klart frem at det er en bevissthet hos tilretteleggere på at det kan være ubalanse i maktforholdet mellom fornærmede og voldsutøver, og at tilretteleggerne mener dette

krever nettopp at man er observant i møtet. En av tilretteleggerne sa i forbindelse med dette:

Det er ofte et usynlig språk mellom partene, et språk som vi ikke forstår. Vi kan se i møter at han korrigerer med for eksempel blikk. Da stopper vi opp og spør: nå så vi at du sendte henne et blikk, kan du si hva du mente med det? Dette er med på å trygge offeret, vi skaper forutsigbarhet for henne og hun vet at vi er observante.

Et av ofrene vi intervjuet var opptatt av at tilretteleggerne var gode til å se disse signalene, og at tilretteleggerens tydelighet i møtet var viktig. Hun fortalte:

I andre møter vi har vært så har han fått lov til å fortsette med den psykiske volden mot meg - i møtene - men dette får han ikke lov til hos konfliktrådet (...) De er nøytrale, men tydelige på hva som er målet (...) De avbryter han når han blir usaklig, men på en veldig høflig og ordentlig måte.

Hun mente at nettopp tydeligheten var den største forskjellen mellom konfliktrådet og andre steder de hadde vært for å få hjelp, og at tydeligheten og den styrte samtalen hadde gjort at hun som offer ble bedre ivaretatt.

3.3.4 Avtale og oppfølgingsmøte

I de aller fleste tilfeller kommer partene frem til en avtale om hvordan besøksforbudtiden skal gjennomføres. Et av ofrene vi intervjuet fortalte at de hadde vært flere steder for å inngå avtaler, men at konfliktrådet var det eneste stedet de hadde fått til en avtale. Ifølge våre informanter overholdes avtalene i stor grad, noe som begrunnes med at avtalen er såpass tydelig og konkret. Samtidig sa en av tilretteleggerne at muligheten for å ha dialog og justere avtalen underveis gjør at det blir færre brudd. Også partene vi intervjuet var enig i dette og sa at muligheten for å snakke sammen gjør at det generelt blir færre brudd på avtaler og mer forutsigbart. Det presiseres også av partene at det er viktig at avtalene er skriftlige, og at de gjennomgås før møtet avsluttes. På denne måten har en sikret en felles forståelse av avtalen som er inngått.

Ifølge våre informanter har de fleste som har deltatt i prosjektet takket ja til oppfølgingsmøte, som gjennomføres like før besøksforbudtiden går ut. Hensikten med møtet er å gjennomgå avtalen og se hvordan det har fungert. Det er ikke noe mål at det i dette møtet skal inngås noen ny avtale, men målet er at partene skal tenke gjennom og snakke om hva de skal gjøre når besøksforbudet er over, altså at de skal tenke fremover. For partene vi har intervjuet har også dette møtet bidratt til mer forutsigbarhet for fremtiden, og de vi har snakket med har inngått nye avtaler om hvordan de skal forholde seg til hverandre fremover. En av gjerningspersonene vi snakket med mente at de

tilrettelagte samtalene i konfliktrådet generelt hadde ført til bedre kommunikasjon og at han og tidligere samboer kunne kommunisere bedre etter å ha vært i konfliktrådet.

Noen ønsker også møter utover oppfølgingsmøtet, noen ganger med den begrunnelse at de ikke har noe annet sted de kan møtes og ha dialog, i andre tilfeller at de ikke føler at de får den samme hjelpen noe annet sted. Ifølge konfliktrådet skal det ikke gjennomføres et ubegrenset antall møter i en sak om besøksforbud. Det er ingen fastsatt ramme, men en av våre informanter mener at det bør settes en grense på tre møter. Det finnes derimot muligheter for å opprette ny sivil sak og ta flere samtaler dersom partene ønsker dette, noe som har blitt gjort i flere saker. Et av ofrene vi intervjuet mente dette var et godt tilbud, og for henne helt nødvendig for å kunne lage avtaler med eksmannen også i fremtiden.

De aller fleste møtene fungerer ifølge tilretteleggerne godt, og i noen tilfeller *overraskende godt*. Det oppstår sjelden ubehagelige situasjoner og det er en generell oppfatning blant våre informanter i konfliktrådet at suksessfaktoren er *metoden*.

3.4 Suksessfaktorer og utfordringer

3.4.1 Metoden som suksessfaktor

Den gjennomgående oppfatningen blant tilretteleggerne er at det er *metoden som gjør at det fungerer*. Ifølge våre informanter i konfliktrådet er det viktig å ha tro på at metoden fungerer, og å bruke metoden i alle møtene. Metoden handler i korte trekk om å sørge for at partene er godt forberedt, være en upartisk og nøytral prosessleder, være trygg, tydelig og direkte og stille åpne spørsmål. Det er også en forutsetning at deltakelse er frivillig, og ansvarliggjøring av partene er et viktig stikkord. En av tilretteleggerne beskrev det på denne måten:

Det er partenes dialog, og det er partenes møte. Det er nok ett av suksesskriteriene. Det er partene som eier samtalen. At vi ikke synser så mye, at vi ikke tror vi vet best - det er viktig.

Frivilligheten og ansvarliggjøringen trekkes også frem som positivt av partene, og en av gjerningspersonene mente det var positivt at tilretteleggerne legger opp til at partene skal finne ut av det selv. Samtidig kom tilretteleggerne med tips hvis de sto fast, noe som bidro til at de kom seg videre. Et av ofrene mente det var positivt at det er frivillig, samtidig som hun opplevde at de er tydelige og legger et press på at partene skal finne en løsning. Hennes eksempel viser at selv om tilretteleggerne er opptatt av at metoden *skal* brukes i alle sakene og møtene, så gjøres det justeringer når situasjonen tilsier at dette er nødvendig. Dette nevnte også tilretteleggerne eksempler på, spesielt knyttet til

at nøytraliteten deres kunne bli satt på prøve i disse sakene, som illustrert i følgende sitat fra en av tilretteleggerne:

Innimellom må vi gå ut av vår rolle som upartiske, vi må noen ganger ansvarliggjøre dem. Hvis han for eksempel sier i møtet: Jeg har ikke utøvd vold, jeg bare dyttet henne ned trappa. Da må vi gå inn og si at dette faktisk er vold.

Når nøytraliteten settes på prøve blir tilretteleggerne utfordret på metoden, og de opplever at dette kan være en vanskelig balansegang. Det er viktig å legge merke til at det å gå ut av den nøytrale rollen og være tydelig når dette er nødvendig, føles trygt for offeret. «Metoden som suksessfaktor» drøftes nærmere i kapittel 5.

3.4.2 Barneperspektivet

I de aller fleste sakene i prosjektet har partene barn sammen. Med bakgrunn i dette har vi i evalueringen også fokusert på barneperspektivet, og spurt informantene hvordan barna involveres og blir ivaretatt i prosjektet. Barna har ikke vært direkte involvert i noen av sakene (med unntak av saker hvor det har vært besøksforbud mellom foreldre og barn). Barneperspektivet er imidlertid forsøkt ivaretatt indirekte gjennom at en snakker om barna og har fokus på barna i både formøter og de tilrettelagte samtalene mellom partene. To av tilretteleggerne sa:

Vi spør alltid i formøtene: hva med barna? Hva i besøksforbudet går ut over barna? Hva vet barna? Hvordan skal barna informeres? Det fokuseres også på barna i det praktiske: hvordan hente/bringe og så videre? Hvordan kan vi legge til rette slik at besøksforbudet ikke går utover barna - at de fortsatt kan samarbeide uten å møtes?

Hva er det beste for barnet? Vi har veldig fokus på det. Det har vi helt fremme hele tiden. Nå handler det ikke om dere, det handler om barnet som er i midten.

I de inngåtte avtalene som vi gjennomgikk var det gjennomgående fokus barnet/barna og det var hensynet til dem som var styrende gjennom hele avtalen. Uttalelsene fra tilretteleggerne samsvarer godt med partenes opplevelse av barneperspektivet. I intervjuene med partene er det barna som er hovedfokus, og det er nettopp barna som er utgangspunkt for ønsket om tilrettelagte samtaler. Partene fortalte at det første de gjorde i konfliktrådet var å spørre om barnet: hvordan barnet har det og om det har hatt noen problemer. To av partene sa:

Barnet er ikke her, ikke i vår sak (...) Det er for barnets beste. Man bedrer foreldrenes kommunikasjon for at det skal bli best mulig for barnet.

Barna var ikke involvert i konfliktrådet (...) Barna hadde vært hos andre instanser og hadde mer enn nok med å forholde seg til hjelpeapparatet. Det tror jeg vi var enige om alle sammen.

Fra politiets side fokuseres det ofte på nettopp barnas situasjon når de oversender saker. Gjennom å sende saken over til konfliktrådet prøver de å roe ned en konfliktfylt situasjon mellom foreldrene, som de vet kan ha uheldige konsekvenser for barn. Selv om barna selv ikke involveres direkte i de tilrettelagte samtalene, er ansatte i både konfliktrådet og politiet opptatt av at det er barna som er i fokus. Flere mener at tilrettelagte samtaler mellom foreldre vil få positive konsekvenser for barna, da en konkret avtale vil skape trygghet og ro, sikre gode overganger og gjøre besøksforbudtiden mer forutsigbar. En av de ansatte i politiet sa:

I noen saker ville de ikke klart å gjennomføre besøksforbudet uten en tilrettelagt samtale. Vi har flere eksempler på at begge partene har brutt besøksforbudet, rett og slett fordi de ikke har fått det til praktisk med barna.

Barna ivaretas også gjennom at politiet alltid sender bekymringsmelding til barnevernet når det er saker hvor barn er involvert. Også konfliktrådet er bevisst på meldeplikten¹⁴ de har overfor barnevernet, og de informerer alltid foreldre om dette:

Vi informerer alltid om at vi har taushetsplikt, men at vi også har meldeplikt (...) Ingen har hoppet av på grunn av det. Vi er veldig bevisste på meldeplikten, og det er det viktig at partene vet. Det blir forutsigbart.

Noen av tilretteleggerne i konfliktrådet sa imidlertid at de synes det er vanskelig å vurdere når de skal ta kontakt med barnevernet. Noen har positive erfaringer med å drøfte anonymt med barnevernet og synes de får gode svar angående meldeplikten når de tar direkte kontakt. På spørsmål om foreldrene bør få beskjed før de melder, varierer svarene. Det ble ytret ønske om konkrete og tydelige retningslinjer for hvordan de skal forholde seg til både meldeplikten og beskjed til foreldrene.

På tross av at det fokuseres på barnet i samtalene er det som nevnt ingen barn som har vært med i samtalene i noen av sakene i prosjektet. Dermed får barna et indirekte fokus, uten at de selv er direkte involvert. Barna får ikke mulighet til å si hva de ønsker for besøksforbudtiden eller hva de tenker om aktuelle løsninger. De får heller ikke mulighet til å få bekreftelse eller stille spørsmål til ting de har lurt på. Hvor mye barn skal

¹⁴ Lov om barneverntjenester (1992) § 6-4, 2. ledd forplikter offentlige myndigheter til å melde til barneverntjenesten når det er grunn til å tro at barn blir mishandlet i hjemmet eller når det foreligger andre former for alvorlig omsorgssvikt.

involveres og på hvilken måte er viktige spørsmål, og involvering av barna har også vært en utfordring i andre prosjekter. Vi skal diskutere dette nærmere i kapittel 5.

3.4.3 Kompetanse, opplæring og oppfølging av tilretteleggerne

Som beskrevet tidligere i kapitlet har tilretteleggernes kompetanse vært diskutert i løpet av prosjektperioden, og flere innrømmer at de har stilt seg spørsmålet: har tilretteleggerne kompetanse nok til å ivareta såpass alvorlige saker? Også tilretteleggerne selv forteller at de i starten av prosjektet var usikre, til tross for at de har jobbet med saker med vold i nære relasjoner tidligere. Det ser imidlertid ut til at troen på egen og andres kompetanse har økt i løpet av prosjektperioden. Dette kan knyttes til flere forhold; kompetanseheving, styrking av metoden, åpenhet rundt utfordringer underveis, tettere samarbeid og bedre kjennskap til hverandres kompetanse. Bedre kjennskap til hverandres kompetanse kan blant annet illustreres i følgende sitat fra en ansatt i politiet:

Ja, vi diskuterte det med kompetanse, at disse sakene krever en spesiell kompetanse. Men vi ble forvisset om at de som skal jobbe med disse sakene er kompetente - det er ikke hvem som helst som tar akkurat disse sakene.

Sitatet illustrerer på den ene siden viktigheten av samarbeid og kjennskap til hverandre, men også et annet viktig poeng som har blitt understreket av mange: at det ikke er hvem som helst som jobber med disse sakene. Vi har gjennom evalueringen sett at tilretteleggerne er mennesker med både erfaring og utdanning, uten at de har direkte kompetanse på vold i nære relasjoner. Vi ser at det i løpet av prosjektperioden har vært fokusert mye på kompetanseheving til tilretteleggerne. Det har vært arrangert to samlinger for tilretteleggerne og arbeidsgruppene i tiltak 22 og 23 i løpet av prosjektperioden, hvor de også fikk veiledning¹⁵. Det har i tillegg vært innhentet erfaringer fra prosjektet *Neustart* i Østerrike. Det har også vært fokus på å styrke kompetansen på hva et besøksforbud innebærer. Kompetansehevingen har ikke først og fremst fokusert på kunnskap om vold, men heller på kunnskap om metoden. En av tilretteleggerne forklarer det på denne måten:

Det er viktig å ha noe kunnskap: hvilke mønstre er det som går igjen for eksempel? Dette er det viktig å vite noe om for å kunne observere kroppsspråket. På kursene er det noe på fenomenkunnskap, men det er mest på metoden og rollen din som tilrettelegger (...) I disse sakene er det enda viktigere å ha tro på metoden, og se potensialet som ligger i metoden.

¹⁵ Se sluttrapport s. 11.

Sitatet er beskrivende for den generelle oppfatningen blant våre informanter i konfliktrådet. Det fokuseres på at det er metodekunnskapen som er viktig, og at det er en heving av nettopp denne kunnskapen som kan styrke tilretteleggerne ytterligere. Partene vi har intervjuet opplever at tilretteleggerne er gode til å tilrettelegge møtene, og at de er gode til å ivareta partenes behov, både hos offer og gjerningsperson. Partene vi intervjuet har også erfaring med andre instanser hvor de har hatt felles møter. Et av ofrene beskriver at dette er den eneste plassen hun har blitt ivaretatt. Hun sier videre at hun opplever at «*de på konfliktrådet er veldig kompetente*».

Lekmannsprinsippet står sterkt i konfliktrådet, og flere i konfliktrådet er opptatt av at de ikke skal være spesialister. På spørsmål om det er en fordel eller en ulempe at tilretteleggere har spesialkompetanse på feltet, svarer en av tilretteleggerne:

Noen ganger tenker jeg at det kan være en ulempe. De vet liksom så mye om hva som skal gjøres, og har sikkert fryktelig lyst til å si noe, gi et råd, men det er ikke det vi skal gjøre. Vi rådgir ikke noen, vi legger til rette. I dette møtet skal de ikke møte spesialister, de er selv spesialister i egen konflikt (...) De av tilretteleggerne som har spesialkompetanse skal ikke bruke denne kompetansen her, de skal bruke sin kompetanse som tilrettelegger. De skal bruke seg selv som menneske og medmenneske, uten å gå ut over rollen sin (...) Det er konfliktrådets metode som skal brukes, og denne er det viktig å være lojal mot.

Generelt kan vi ut fra evalueringen si at det fokuseres på den metodiske kompetansen og erfaringskompetansen i større grad enn spesialkompetanse på vold i nære relasjoner. Det har også vært diskutert hvorvidt denne kompetansen er god nok i *alle* saker, eller om det er noen saker som vil kreve spesialkompetanse. Dette kommer vil tilbake til i diskusjonskapitlet.

3.4.4 Samarbeid

Sammensetningen i arbeidsgruppa har vært med på å sikre faste møtepunkter mellom relevante aktører og har fungert som et viktig samarbeidsforum og en viktig utviklingsarena. Noen av våre informanter mener det kanskje kunne vært en fordel om også barnevernet var representert i arbeidsgruppa for å sikre et større barnefokus og et tettere samarbeid mellom barnevern og konfliktråd.

En viktig forutsetning for å få dette prosjektet til å fungere har vært samarbeidet mellom politiet og konfliktrådet. Dette samarbeidet har vært viktig for å sørge for tilfang av saker, men også for å sikre god nok forståelse av innholdet i besøksforbudet. Det har i løpet av prosjektperioden fra konfliktrådets side vært fokusert på at politiet skal få god nok informasjon om tiltaket og hva dette innebærer, noe som ser ut til å være en suksessfaktor med tanke på å få tilgang på saker. Det var også planlagt at noen fra

konfliktrådet skulle være med å vurdere hvilke saker som var aktuelle for oversendelse, men dette har ikke blitt gjort. I starten av prosjektet var flere i politiet skeptiske til å sende sakene til konfliktrådet, spesielt på grunn av tvil om kompetansen. Prosjektlederen har informert om prosjektet til politiet, gitt informasjon om metoden og innholdet samt hvordan de ivaretar offeret. Dette har vært viktig for å sikre at politiet ikke skal være i tvil om at fornærmede blir godt ivaretatt, noe som har vært en uttalt bekymring blant flere i en tidlig fase av prosjektet. En av de ansatte i politiet beskrev at noe av grunnen til skepsisen kan være at de har *i ryggmargen* at partene ikke skal møtes, og at det tar tid å snu dette. En annen ansatt sa:

Partenes likeverd er viktig. Vi vet at konfliktrådet har mye fokus på dette og vi føler oss trygge på at de ivaretar dette.

At flere har blitt positive til å sende over saker betyr ikke at alle i politiet er positive til oversendelse til konfliktrådet, og ifølge våre informanter er det fortsatt en del som er skeptiske. I gjennomgangen av sakene hos politiet så vi flere eksempler på saker som kunne vært oversendt konfliktrådet. De som har vært skeptiske til å oversende saker i tiltak 22 beskrives å være de som «*har motstand mot konfliktrådet generelt*». Våre informanter mener de ser en positiv utvikling hos politiet hvor de i større grad ser nytten av å bruke konfliktrådet. En av informantene i konfliktrådet sa:

Politiet har veldig respekt for den jobben vi gjør, og motsatt har vi veldig respekt for den jobben de gjør.

Et godt samarbeid mellom instansene handler også om å klare å gi et godt nok tilbud til akkurat disse partene. Flere av informantene påpeker at det ikke finnes noe annet tilsvarende tilbud ved besøksforbud, noe som understreker behovet for et slikt tiltak.

3.5 Oppsummering

Evalueringen av tiltak 22 har vist at tilrettelagte samtaler ved besøksforbud har fungert godt. Det gjøres gode vurderinger i forkant av oversendelse fra politiet, partene forberedes godt til de tilrettelagte møtene gjennom forsamtalene og ofrene føler seg ivaretatt underveis i møtet (mer ivaretatt enn i andre instanser hvor de har hatt møter sammen med gjerningspersonen). Evalueringen har tydeliggjort viktigheten av å bruke konfliktrådets metode, og samlet kan en si at det er hovedelementene i metoden og kombinasjonen av nøytralitet, trygghet og tydelighet som er suksessfaktoren i prosjektet. Evalueringen viser også at det blant de involverte har vært en felles forståelse av målet med tiltaket og behovet for et slikt tiltak. Felles mål, gode diskusjoner i arbeidsgruppa, åpenhet rundt spørsmål og utfordringer og god informasjon fra konfliktrådet til politiet har bidratt til å utvikle prosjektet i positiv

retning. Vi ser også at tiltaket, som nå er innført som et permanent tilbud ved konfliktrådet i Oslo og Akershus, har fortsatt å utvikles etter prosjektperiodens slutt.

Selv om evalueringen har vist at prosjektet har fungert godt, er det også områder hvor det er rom for forbedringer og behov for nærmere diskusjoner. Det er blant annet ikke blitt prøvd ut stormøter, som var et av målene i prosjektet. Dette skyldes at partene ikke ønsker dette, da vold i nære relasjoner fortsatt er skambelagt og det oppleves som «flaut» å skulle involvere andre. Et annet punkt hvor vi ser et stort forbedringspotensial er knyttet til involvering av barna, og det bør legges vekt på at også barnas stemme kommer tydelig frem. Vi skal diskutere begge forhold mer inngående i kapittel 5.

Et viktig spørsmål er hvorvidt det er behov for et slikt tiltak, og her er svarene fra våre informanter et entydig ja. Mange ofre er usikre på hva besøksforbudet innebærer og tiltaket kan bidra til å øke trygghetsfølelsen for de involverte. Tiltaket ivaretar også et behov for en avklaring av hvordan man praktisk skal løse ulike forhold i besøksforbudtiden. Det kommer også tydelig frem at det per i dag ikke eksisterer noe tilsvarende tilbud i andre instanser. Det helhetlige hjelpeapparatet og ansvarsfordeling diskuteres nærmere i kapittel 5.

4 Tiltak 23 – Konfliktrådet i Østfold sitt arbeid med familievoldssaker

Tiltak 23 i handlingsplanen innebar å utvikle et prosjekt for å prøve ut tilrettelagt dialog i regi av konfliktrådet. Formuleringen i handlingsplanen er slik:

I løpet av handlingsplanperioden skal det iverksettes et prosjekt for å prøve ut tilrettelagt dialog i regi av konfliktrådet i saker som handler om vold i nære relasjoner på egnet tidspunkt i straffesakskjeden. Dette skal være et frivillig tilbud. Målet er å skape en arena hvor det åpnes for dialog om de følelsesmessige konsekvensene av straffbare handlinger, ansvar, tillitsbrudd, eventuell fremtidig relasjon, felles barn m.m.

Det var konfliktrådet i Østfold som fikk ansvar for å organisere tiltaket som et prosjekt. Tiltaket ble igangsatt i januar 2010 av konfliktrådet i Østfold og ble avsluttet ved utgangen av 2011. Da hadde prosjektet totalt hatt 78 saker til behandling, mens målet for prosjektet var 30 saker. I 49 av sakene ble det gjennomført tilrettelagte samtaler. Som vi ser av tabell 5 kom det flest saker fra politiet som straffesak, der saken er oversendt konfliktrådet som straffesak på ordinært vis.

Tabell 5. Sted ved overføring.

Når i straffesakskjeden sakene ble overført	2010	2011
Sivil sak direkte fra en av partene	2	3
Fra politiet som sivil sak rett etter anmeldelse/krimvakta	2	5
Fra politiet som sivil sak parallelt med besøksforbud	1	-
Fra politiet som sivil sak parallelt med etterforskning pågår	3	1
Fra politiet som sivil sak parallelt med forelegg	1	-
Fra politiet som sivil sak før hovedforhandling	-	-
Fra politiet som sivil sak etter hovedforhandling		
Fra politiet som sivil sak fordi saken er henlagt ut i fra bevisets stilling/manglende påtalebegjæring/provokasjon	9	6
Fra politiet som straffesak der saken er oversendt konfliktrådet som straffesak på ordinært vis (overført etter straffeprosessloven § 71-a)	23	21
Fra politiet som straffesak med påtaleunntatelse med vilkår om konfliktrådsbehandling	-	1
Fra politiet som sivil sak fordi saken er henlagt ut i fra gjensidig anmeldelse	-	-
Som vilkår ved betinget dom	-	-

Tabell 6. Henvisere.

	2010	2011
Fra retts- og påtaleenheten		
Moss politistasjon	13	4
Halden politistasjon	5	8
Sarpsborg politistasjon	5	8
Follo politidistrikt	7	3
Fredrikstad politistasjon	4	7
Vannsjø lensmannskontor	3	4
Rakkestad lensmannskontor	-	1
Marker og Rømskog lensmannskontor	-	1
Andre		
Halden fengsel	2	-
Indre Østfold fengsel avd. Trøgstad	1	-
Krimvakta Sarpsborg politistasjon	1	-
Krimvakta Moss politistasjon	-	1

Av tabell 7 ser vi at de fleste sakene gjelder forhold mellom ektefeller med felles barn eller separerte/skilte med felles barn. I 78 prosent av sakene har det vært barn som har vært direkte utsatt for vold, som lever med, eller har levd i hjem som har vært preget av vold.

Tabell 7. Relasjon mellom partene.

Tidligere samboere	4
Tidligere samboere med felles barn	7
Foresatt/barn (vold mot biologisk barn)	5
Steforelder/barn	1
Kjærester	3
Samboere med felles barn	4
Ektefeller	3
Ektefeller med felles barn	9
Separerte/skilt med felles barn	10
Fetter/kusine	1
Vold mellom søsken	2

Metoden eller prosessen som benyttes er den samme for tiltak 21 og 22. Størst likhet er det mellom tiltak 21 og 23. Tiltak 22 om besøksforbud er mer avgrenset, hvor møtene mellom partene går ut på å komme frem til avtaler på konkrete ting som har å gjøre med et allerede bestemt besøksforbud. Som vi beskrev i forbindelse med tiltak 22 består opplegget av tre deler, som det redegjøres for i sluttrapporten:

- 1) Forsamtale/formøte
- 2) Tilrettelagt samtale (eventuelt flere)

3) Oppfølgingsmøte (eventuelt flere)

Sluttrapporten redegjør videre:

Alle tilrettelagte samtaler krever individuelle formøter med hver av partene. Dersom partene har behov for flere formøter før de skal møte den andre parten, lar det seg gjøre. I formøtene kartlegges volden partene lever med og partenes forventninger til møtet. I møtet [tilrettelagte samtale, vår utheving] mellom partene, snakkes det om volden, relasjonen og veien videre. Det blir satt fokus på atferdsendring, behandlingsmuligheter, forpliktelse, alvor, fare, skader og nettverk. For å få et samkjørt lokalt hjelpeapparat, forsøker tilretteleggerne å motivere partene til å invitere hensiktsmessige instanser inn til et stormøte. Der hvor dette ikke lykkes, er det ønskelig at partene forplikter seg i avtalen å ta kontakt med disse tjenestene på egen hånd. Noen av partene har allerede kontakt med hjelpeinstanser som for eksempel Barneverntjenesten og Familievernkontor, før saken kommer til Konfliktrådet. Partene blir tilbudt oppfølgingsmøter på egnet tidspunkt (mellom 3 til 6 måneder etter den tilrettelagte samtalen). Dersom det er blitt inngått en avtale hvor partene skal ha oppfølgingsmøte, og en av partene ikke møter, registreres dette som brudd på avtale.

Når det gjelder andre delen hvor tilrettelagte samtaler foregår, besto samtalene av både dialogmøter og avtalemøter. Dialogmøtene hadde som navnet tilsier spesielt fokus på dialog og prosess. Her ble det snakket om det som har skjedd og man samtalte om mulige løsninger eller måter å forholde seg til hverandre fremover. Avtalemøtene bygget på disse samtalene og hadde til hensikt å komme frem til en (skriftlig) avtale eller konkret enighet om forholdene.

Familievoldssaker er spesielle i og med at det ofte er tette bånd mellom offer og gjerningsperson, samtidig som barn ofte har vært vitne til eller selv har opplevd vold. Dette krever spesiell håndtering fra konfliktrådets side, og det er utarbeidet retningslinjer for tilretteleggere som tar del i familievoldssaker. I retningslinjene understrekes det at hver familie vil ha en egen historie og egne behov som søkes møtt hos konfliktrådet, og at tilretteleggerne derfor må være fleksible både når det gjelder møteform, virkemidler og ønskede resultater. Mens enkelte vil ha behov for å formidle hvordan de selv har opplevd volden, vil andre være mer opptatt av å avklare praktiske forhold. Familievoldssaker krever dessuten at tilretteleggerne er særlig bevisste på en mulig maktubalanse i samtalen og «skjult» kommunikasjon, samt makter å se de ulike sidene av konfliktene. I sluttrapporten sies det:

I tiltak 23 meglar man mellom to til fire parallelle forhold. På den ene siden er det relasjonen mellom partene, på den andre siden bruddet på lovverket, konflikten som var den utløsende faktor, og eventuelt konflikten mellom partene som utsetter barn for å vokse opp i et hjem som er preget av vold. Tilretteleggeren må være en

koordinator i forhold til hjelpeapparatet og må kunne vurdere hvilken instans som bør inviteres inn. Selv om konfliktrådet ikke skal være behandler i forhold til partene må tilretteleggeren motivere partene til å søke og motta hjelp, slik at de tilrettelagte samtalene er en del av en helhetlig prosess. Tilretteleggeren må dessuten ha kunnskap om hvordan vold påvirker barn og opprettholde barneperspektivet, dersom det finnes barn i familien. Tilretteleggerne får veiledning i enkeltsaker i forhold til gjennomføring og risikovurderinger fra kontoret.

Konfliktrådet i Østfold valgte å bruke spesifikke meglere til å jobbe med familiesaker – totalt syv, i tillegg til prosjektleder som også hadde en del saker selv. Disse fikk mer oppfølging og ekstra opplæring på vold i nære relasjoner i forhold til det øvrige meglerkorpset. Til sammenlikning ble alle meglerne i konfliktrådet i Trondheim i utgangspunktet involvert i arbeidet med familievoldssaker. Det ble så foretatt en individuell vurdering av meglernes erfaring og ellers egnethet sett opp mot familievoldssaker (Elvegård mfl. 2011).

4.1 Vurdering av måloppnåelse

Er intensjonen med prosjektene oppnådd slik det fremgår av formål, mål og delmål i de to aktuelle tiltakene samt *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011*? Måltallet for prosjektet var 30 saker og totalt fikk de 78 saker. Prosjektlederens egenvurdering av måloppnåelse er gjengitt i tabellen under. Vi er stort sett enige i egenvurderingen, bortsett fra på noen punkter. Våre kommentarer følger etter tabellen.

Tabell 8: Egenvurderinger av måloppnåelse

Mål	Egenvurdering av gjennomføring
<i>1) Ivaretagelse av fornærmede</i>	Bra
Fornærmedes behov må bli hørt	Bra
Fornærmedes sikkerhet før og etter møtet må etterstrebnes	Bra
Tilretteleggeren må ha fokus på og kunnskap om vold i nære relasjoner	Bra
Tilretteleggeren må ha fokus på og kunnskap om voldsutsattes mulige reaksjoner og atferd	Bra
Tilretteleggeren må ha kunnskap om det offentlige hjelpeapparatet og mulighet til å involvere disse eller det private nettverket rundt fornærmede der det er ønskelig	Kunne vært bedre
<i>2) Tilstrebe å hindre gjentakelse av overgrep fra voldsutøveren</i>	Bra
At voldsutøveren forstår hvordan deres handlinger har påvirket andre mennesker og at voldsutøveren tar ansvaret for handlingene som er begått	Bra
At voldsutøveren blir motivert til å søke profesjonell hjelp	Kunne vært bedre
Å involvere det offentlige apparatet og private nettverk der det lar seg gjøre	Kunne vært bedre
<i>3) Ivareta fornærmede og voldsutøver i et videre perspektiv</i>	Bra
Å få i gang en dialog som skal danne grunnlaget for en bearbeiding av hendelsen	Bra
Å komme fram til en avtale som gir forutsigbarhet i forhold til hvordan fornærmede og voldsutøveren skal forholde seg til hverandre i fremtiden	Bra
At både fornærmede og voldsutøveren får en opplevelse av håndtering og forutsigbarhet	Bra
At det foregår en gjenoppretting som bidrar til reintegrering av partene til deres nærmiljø, og som igjen er viktig i forebyggende perspektiv mot nye lovbrudd	Usikker
<i>4) Ivareta sekundærutsatte og hindre videre traumatisering av disse</i>	Kunne vært bedre
Å involvere det offentlige apparatet i familier hvor det er barn som blir vitne til vold	Kunne vært bedre
Å ansvarliggjøre både voldsutøver og fornærmede i forhold til konsekvensene av å vokse opp i et hjem som er preget av vold	Kunne vært bedre
At avtalen mellom partene også danner grunnlag for forutsigbarhet og trygghet for barna	Kunne vært bedre
Å motivere partene til å involvere barnas nettverk	Kunne vært bedre

4.1.1 Kommentar til punkt 1 om ivaretagelse av fornærmede

Ivaretagelse av fornærmede er svært viktig både i seg selv og for at de tilrettelagte samtalene skal fungere. Evalueringen viser at prosjektet i de fleste sakene lykkes med

dette. Det kan se ut til at graden av vellykkethet kan kobles til to forhold. Den ene er hvorvidt man er fornærmet eller gjerningsperson. En kvinne vi snakket med uttalte:

De var veldig flinke, det var veldig bra. Jeg ble litt overrasket fordi jeg trodde de skulle være mer autoritære, men jeg fikk et positivt syn på dem (...) Det har hjulpet oss, og jeg håper det fortsetter. Håper det ikke blir nedprioritert.

Gjerningspersonene hadde en tendens til å mene at konfliktrådet er et bra tilbud, men at det spesielt var bra for andre enn dem selv:

Vi hadde møte med meg og kona om hvordan løse sinneproblemer. Vi fikk hjelp, men ikke hundre prosent. Vi var folk med livserfaring og kunne løst problemet selv, men konfliktrådet er bra for andre, for eksempel tokulturelle ekteskap.

Det er vanskelig å ha noen klar oppfatning om dette. Det kan være at informantene vi snakket med og sakene de representerte var av mindre alvorlig og/eller komplisert art og at gjerningspersonenes uttalelser da gir mening: Sakene deres var ikke så alvorlige og de kunne derfor løst dem selv. På den andre siden styrker funnene fra evalueringen det som ble funnet i arbeidet med tiltak 21 i Trondheim som viste at fornærmede hadde større utbytte av de tilrettelagte samtalene enn gjerningspersonene (Elvegård mfl. 2011). Dette kan implisere at gjerningspersonene på grunn av sakens natur faktisk har mindre utbytte enn fornærmede, noe som heller ikke virker urimelig all den tid gjerningspersonen har gjort noe galt som sanksjoneres og dermed opplever ubehag ved å forholde seg til saken sin.

Det andre forholdet angående prosjektets vellykkethet, har med type sak å gjøre. Vi kommer nærmere tilbake til dette i kapittel 5, men oppsummert ser prosjektet ut til å ha lykkes bedre i mindre til middels alvorlige saker enn i alvorlige saker – om man ser på omfang, intensitet og styrke i volden som er utøvd. Uttalelser fra informantene bekrefter også dette. En av våre informanter fra politiet sa følgende:

Best egnet er spontanhendelser og enkelthendelser, men forhold med langvarig mishandling er nok ikke så lett å megle i. Her føler jeg at fornærmede i saken har stor andel i å bli hørt. Dette vil regulere seg selv; de som har opplevd langvarig misbruk vil kanskje ikke snakke med andre part i konfliktråd [gi samtykke til konfliktrådsbehandling].

Vi er langt på vei enige med denne informanten, men vi deler ikke hans oppfatning om selvreguleringen, for det er nettopp sakenes natur som gjør at man må være på vakt: vi kan ikke overlate vurderingen ene og alene til fornærmede om hvordan saken skal behandles. Vi kan hevde at dersom en slik selvregulering hadde fungert, ville det ikke vært et misbruksforhold i utgangspunktet eller det ville opphørt for lenge siden. Også deltakernes vurdering av tiltaket synes i stor grad å være avhengig av hva som har

kjennetegnet deres sak. På den ene ytterligheten – i en middels alvorlig sak, definert som en såkalt *engangshendelse* (se kapittel 5.6) – har vi personen som uten forbehold kommer med svært gode skussmål til tiltaket:

De gjorde en fantastisk mye bedre jobb enn de «bløthuene» som skal kunne det, det vil si skolepsykiatrien... familieråd... Dét var suppegjeng! BUP var greit, men mye ull og vi kom ingen vei. Konfliktrådet håndterte saken mer konstruktivt. Det var litt utfordringer... litt sett fra begge sider... mer konkret og jordnært. Var én megler til stede... opplevde henne som ekstremt flink. Opplevde kompetansen som bra... kompetanse med substans. Jeg følte den var målbar, mer direkte tilnærming og enkle, korte og utfordrende spørsmål som gikk begge veier.

På den andre ytterligheten – i en nokså alvorlig sak, en såkalt *intim-terror-sak* (se kapittel 5.6) – har vi en kvinne som i klare ordelag uttrykker sin misnøye med konfliktrådet:

De ringte fra politiet og de foreslo konfliktrådet. Hvorfor? Fordi de har for mye å gjøre selv. Fordi de tror det nytter å snakke. De tror de [konfliktrådet] kan løse det, men det er ufaglærte mennesker der. Man kan lyve for dem og si at jeg skal skjerpe meg. Det må være tiltak og oppfølging. [...] Jeg ble forespeilet en form for oppfølging og at det ville få en form for konsekvens. Men det var ingen konsekvens [ved brudd]. Og så hadde vi en dame og en mann, og de klarte ikke å være nøytrale. Han er ikke verbalt sterkt, men det er jeg. Da ble jeg oppfattet som den sterke. Kan ikke sitte og løse verdensproblemer etter tre-fire kurs. Det skulle ikke vært lov en gang! Burde vært oppfølging fra kompetente folk.

Vi kommer nærmere tilbake til dette i kapittel 5. Ellers handler dette punktet også om hvilken kompetanse og kunnskap tilretteleggerne har. Dette behandles under eget punkt i kapittel 4.6.

4.1.2 Kommentar til punkt 2 om å hindre gjentakelse av overgrep

Vi har for lite data til å kunne si noe entydig om *virkingen* av tiltaket for gjerningspersonenes del, men vi henviser her til punkt 1 og sitatet som ble gjengitt der. Også her er det en tendens til slike uttalelser hos gjerningspersoner, uten at vi kan vise til noen tydelig mønster. Delmål 2 kan for øvrig se ut til å ha en interessant antakelse: Nemlig at det er gjerningspersonens forståelse av ansvar som forhindrer gjentakelse av overgrep. Å tro og forvente at konfliktrådsbehandling av familievoldssaker utelukkende fungerer eller bør fungere på grunn av Restorative Justice og ikke på grunn av andre individualpreventive virkemidler og årsaker, ser ikke ut til å være rimelig. Evalueringen av tiltaket tilsier at det er *samspillet* mellom virkemidlene som konfliktrådet, politiet, påtalemyndigheter og andre instanser totalt rår over som gjør at tiltaket fungerer – og

altså ikke bare forhold relatert til en Restorative Justice-tradisjon, slik som erkjennelse av ansvar, myndiggjøring av offeret og så videre. Også dette tas opp i kapittel 5. Også fra evaluering av tiltak 21 i Trondheim vet vi at fornærmedes utbytte av konfliktrådsdeltakelse ikke bare kan forklares ut fra Restorative Justice-tankegang, men at også andre empowermentrelaterte forklaringer kan være gjeldede. En gjennomgang av 16 saker som konfliktrådet selv gjorde viste at det i 13 av sakene ikke hadde blitt innrapportert nye tilfeller av vold mellom partene (Konfliktrådet 2012b). Konklusjonen er at overgrepene ser ut til å ha blitt færre, men at det ikke nødvendigvis skyldes forståelse av ansvar. I kapittel 5 tar vi opp denne diskusjonen igjen. Delmål 2 sier også noe om involvering av det øvrige offentlige hjelpeapparatet og dette er også et punkt i delmål 1. Også dette temaet behandles separat, se kapittel 4.5.

4.1.3 Kommentar til punkt 3 om ivaretagelse i videre perspektiv

Metoden til konfliktrådet i familievoldssaker veies mellom behovet for å snakke om det som har skjedd, ha en dialog gående og det å komme frem til en avtale, et sluttresultat av samtalene. Dette gjøres ved hjelp av en strukturert metode. Metoden har blitt til underveis etter som man har sett hva som virker og hva som måtte gjøres annerledes. Ifølge konfliktrådets sluttrapport ble det oppnådd avtale i 49 av 78 saker. Når det gjelder forutsigbarhet om hva partene er med på, ser det ut til at det er et forbedringspotensial:

Fra før hadde jeg informasjon, men jeg fikk ikke mye informasjon fra dem utenom brevet. Det hadde ikke vært nok informasjon om det ikke var fordi jeg visste om dem fra før.

Nei, det var minimalt med informasjon. Tror kanskje jeg fikk et brev i posten, men ikke noe mer ut over det.

Forhåndsinformasjonen kunne altså ha vært bedre. Et annet spørsmål vi har stilt oss er om alle sakene som har vært innom konfliktrådet har vært håndtert like forutsigbart. Et par vi snakket med foreslo for politiet at saken deres skulle behandles i konfliktråd. De så seg selv som like skyldige og delaktige i konflikten som av og til oppsto når de hadde drukket for mye alkohol. Deres møte med konfliktrådet forstår de i dag ikke hensikten med:

Vi har vært der én gang sammen høsten 2010. Det var ett møte på en halvtime. Siden har vi ikke hørt noe mer. Møtet hos konfliktrådet endte kort fordi vi hadde blitt enige, gjort opp og var venner igjen. [...] Vi hadde ikke utbytte av den halvtimen. De kunne spurt oss i etterkant, kalt oss inn igjen etter et halvår og spurt om det gikk greit. Tror det hadde hjulpet med flere samtaler for da hadde vi blitt minnet om det [om ikke å slåss].

At paret ikke ble kalt inn igjen er ingen alvorlig unnlattelse, og paret sa også at de var «glade for at den saken ble sendt til konfliktrådet, fordi det ble så mye styr ut av den fillesaken». Årsakene til at det ikke ble mer enn én halvtime hos konfliktrådet kan være ulike og vi kan anta at det var velbegrunnet og gjennomtenkt, men det kan oppleves som negativt at offentlighetens sanksjon ved familievold består av en halvtime uten opplevd utbytte hvor man så ikke hører noe mer i etterkant. Saken var absolutt egnet for konfliktrådet om man skal vurdere den ut fra innholdet.

4.1.4 Kommentar til punkt 4 om sekundærutsatte og hindre traumatisering

Gruppen av sekundærutsatte kan ha flere kategorier, men den viktigste må sies å være barna. I dette prosjektet er barna usynlige og ikke-deltakende og deres posisjon er uklar. En mor sa det slik:

Nei, de var ikke med. Vet ikke hvorfor de ikke var med. Barna fikk ingen oppfølging mens jeg gikk til konfliktrådet. Den minste går til BUP i dag.

Barna var altså ikke med i tiltaket på noen måte, og det er usikkert i hvor stor grad barna fikk tilfredsstillende oppfølging fra andre instanser. Det er ingen funn som viser alvorlige kritikkverdige forhold eller at barn har lidd. Et par – hvis sak passet bra for konfliktrådet ved at det dreide seg om en moderat engangshendelse – mente det var riktig at barna ikke deltok. Dette illustrerer at det er ingenting som tyder på at deltakerne flest har savnet barnas deltakelse:

Man skal tenke på familien sin og holde dem sammen. Barna var ikke med i konfliktrådet. Jeg ble ikke spurt om det, men det var bedre at de ikke var med. Vi skal løse problemene selv... barna har ikke så mye erfaring. Det er bedre å komme og klemme barna [etterpå]. (han)

Barna var ikke med fordi de ikke har noe med det å gjøre. De hørte og de visste, men vi ville de skulle være utenfor den konflikten. (hun)

Ut fra dagens gjeldende oppfatninger om barns opplevelse av vold og ivaretagelse av barn ved vold i nære relasjoner, kan det hevdes at barnas behov ikke har blitt tilstrekkelig ivaretatt eller tatt hensyn til i prosjektet. Prosjektet kunne tatt læring fra tiltaket i Trondheim som, på grunn av at de startet opp tidligere, hadde gjort seg noen erfaringer rundt involvering av barn. Man kunne forvente at ivaretagelsen av barn var bedre i tiltaket i Østfold enn i Trondheim – på grunn av overføringsverdi og mulighetene for læring. Vi henviser til Elvegård mfl. (2011) for en nærmere diskusjon og redegjørelse rundt dette da funnene var nokså like der. I kapittel 5 tas dette temaet opp igjen.

4.2 Likheter og forskjeller mellom familievoldssaker og øvrige konfliktrådsaker

Hvilke likheter og forskjeller finner vi mellom tilrettelegging i tiltak 23 og tradisjonelle konfliktrådsmedling i familievoldssaker? Oppdragsgiver ønsket en sammenlikning mellom tilrettelegging i tiltak 23 og tradisjonelle medlinger. Det er absolutt hensiktsmessig å se etter likheter og ulikheter mellom disse sakene. Alle sakene følger til dels samme form ved at det er konfliktrådets grunnleggende metode som blir brukt og prinsippene er de samme. Prosessen, eller medlingen, defineres slik:

Megling er en uformell prosess der en upartisk tredjeperson hjelper partene til å komme frem til en gjensidig akseptabel løsning på konflikten. Megleren har ingen autoritet til å fastsette løsningen. (Nordhelle 2007: 22)

Familievoldssakene som konfliktrådet har behandlet er nokså ulike, og det er klart større likheter mellom de såkalt mindre alvorlige familievoldssakene og tradisjonelle medlinger enn mellom de mer alvorlige familievoldssakene og tradisjonelle medlinger. Når det gjelder likhetene er tradisjonelle konfliktrådssaker altså nokså like mindre alvorlige familievoldssaker. Dette er gitt allerede ved definisjonen av medling. Det som generelt er likt mellom tilrettelegging i familievoldssaker og tradisjonelle medlinger er at to parter møtes utenom retten for å snakke om en konflikt eller et kriminelt forhold med en uavhengig lekmann tilstede som tilrettelegger møtet, der begge partene slipper til med sin versjon og opplevelse og hvor en søker å oppnå en felles forståelse om faktiske forhold, samt bli enige om hvordan man skal forholde seg til hverandre i ettertid.

Her er det store nyanser, og den likheten man beskriver i utgangspunktet blir adskillig mindre når det kommer til saken: Mens man i et butikktveritilfelle kanskje avtaler et tidspunkt i etterkant av møtet hvor ungdommen kommer og vasker butikklokalet, forsøker partene i familievoldssaken å lage en samhandlings- og kommunikasjonsform som består i mer eller mindre konkrete forhold i forbindelse med ofrets rett til å ha omgangsvenner, om man tilfeldigvis møter hverandre på byen og lignende. Likhetene reduseres videre i takt med alvorlighetsgrad og type voldsutøvelse i familievoldssakene. Det er stor forskjell på å megle i en sak om et butikktveri hvor en ungdom på 15 år møter butikksjefen slik at vedkommende kan gjøre opp for seg, kontra det å sitte mellom en voldelig, kontrollerende gjerningsperson med psykopatiske trekk og et underkuet offer som har blitt systematisk mishandlet på alle mulige vis i flere år, hvor disse to har felles barn som har vært vitne til og blitt en del av mishandlingen i familien. Mens butikktveriets påfølgende konflikt kan ligne noe på småkjeftingen til et par eller kranglingen mellom barn og foreldre for den saks skyld, er forskjellene mellom butikktveri og de alvorligste tilfellene av familievold som har blitt behandlet i konfliktrådet så store at det ikke lenger beskriver samme fenomen. Det eneste som er

likt er meglingsens grunnleggende metode og idé, hvor komponentene kan være like/de samme, men altså moderert og tilpasset i familievoldssakene.

En av de viktigste skillene mellom konfliktrådets arbeid med familievoldssaker og tradisjonelle konfliktrådsaker er at man i familievoldssaker ikke megler i ordets rette forstand, men tilrettelegger en dialog mellom to parter som er i konflikt. Årsaken er at slike saker har eller kan innebære elementer som kriminelle handlinger, straffbare og/eller anmeldte forhold, maktskjevhet, traumer og så videre. Rollen er å være til stede og sørge for at samtalen skjer i kontrollerte former. Hensikten er å komme frem til løsninger eller avtaler rundt praktiske forhold og å snakke sammen om det som har skjedd. Videre er det slik at familievoldssaker ofte begynner i konfliktrådet eller kommer dit i starten av saken, mens tradisjonelle saker ofte ender i konfliktrådet som løsning på saken. Etter meglings er saken da ferdig. I konfliktrådet starter saken etter første samtale. Et annet element som vi nevner i tabell 10 og som må utdypes, er konfliktrådets utvidede ansvar i familievoldssaker. Med det menes for det første at sakene er mer alvorlige enn andre saker og at ansvaret for de involverte ve og vel dermed vil være større. For det andre vil det si at konfliktrådet har en ivaretagings- og oppfølgingsrolle som går ut over selve meglingsamtalene, for eksempel kobles barnevern inn ved behov. For det tredje sendes en del saker over til konfliktrådet uten at det er andre som følger opp saken. Ansvaret vil dermed bli større når saken oversendes konfliktrådet i sin helhet. Oppsummeringen av forskjellene vil se slik ut:

Tabell 9. Forskjeller mellom familievoldssaker og tradisjonelle saker.

Tiltak 23	Tradisjonell konfliktrådsmeglings
Tilrettelegging	Megling
Kjenner hele historien/saken	Begrenset kjennskap om historien/saken
Begynner i konfliktrådet	Ender i konfliktrådet
Totalt sett mer komplekse saker	Forholdsmessig mindre komplekse saker
Formøter	Ingen formøter
Flere møter	Ett møte
To meglere	Én megler
Flere hendelser	Enkelthendelse
Går over tid	Tidsavgrenset
Mer prosessfokus	Mindre prosessfokus
Utvidet ansvar	Avgrenset ansvar
Mer tidkrevende	Forholdsmessig mindre tidkrevende
Ofte mange involverte personer	Færre involverte personer

For å nansere bildet må det trekkes frem at konfliktrådet har hatt familievoldssaker også før handlingsplanen. Konfliktrådet har dermed ikke startet helt fra bunnen av når tiltaket ble satt i gang. Det er dermed ikke slik at familievoldssakene med ett har blitt flyttet inn i meglingsrommet. Dette har vært en prosess over tid der erfaringer har blitt gjort underveis. Man har for eksempel hatt forståelse for familievoldssakers kompleksitet også tidligere. Konfliktrådet har videre et bredt spekter av saker de

behandler utenom familievoldssaker. Noen av dem vil vi kalle mindre alvorlige sett ut fra de kriminelle og/eller konfliktfylte elementene, og andre vil vi kalle for mer alvorlige. Bredden av saker danner bakteppe og erfaringsbank for jobben konfliktrådet i Østfold har gjort i familievoldssaker.

4.3 Best egnet tidspunkt/sted og «best practice»

Er det noe tidspunkt i straffesakskjeden som er best egnet for tilrettelagt dialog, og utpeker det seg en «best practice» i slike saker? Prosjektet til konfliktrådet i Østfold skulle som kjent prøve ut bruk av tilrettelagte samtaler i saker som omhandler vold i nære relasjoner på *egnet tidspunkt* i straffesakskjeden. Man ønsket å undersøke om det var noe sted eller tidspunkt i straffesakskjeden hvor det å behandle saken i konfliktrådet var mer egnet enn andre tidspunkt. Sluttrapporten til tiltak 23 viser at et klart flertall av sakene ble overført til konfliktrådet på ordinært vis etter Straffeprosessloven § 71-a. Prosjektet hadde også en del sivile saker i form av blant annet henlagte saker som ble oversendt (Konfliktrådet 2012b).

Evalueringen vår frembrakte i den sammenheng to funn. Det første er at man bør komme inn tidligst mulig i sakene. En megler sa det slik:

Det mest utfordrende for meg er tidspunktet siden hendelse – ofte har det gått lang tid, vi river opp sår som er i ferd med å gro, men vi vurderer i hver enkelt sak hvor dypt vi skal gå.

En av de andre instansene vi snakket med mente at dersom konfliktrådet skulle ta saken burde det skje så fort som mulig etter etterforskningen, rett etter avhør av mistenkte gjerningsperson og fornærmede. Tilbakemeldingen fra et av ofrene var denne:

Jeg synes det var for sent. De dagene man havner i vanskelige situasjoner, så trenger man hjelp med en gang. Skulle vært før. Det var få dager til vi kom til konfliktrådet, men de dagene var lenge for meg.

Øvrige tilbakemeldinger fra de vi snakket med var nokså lik de ovenfor nevnte sitatene, og det stemmer bra med det vi selv har sett gjennom evalueringen. De fleste anser det som uheldig at man kommer inn når saken for partenes del er avklart eller avsluttet. Spesielt gjelder dette i de tilfeller hvor partene er forsonet og lever videre – enten sammen eller fra hverandre. Det er nok mange individuelle aspekter ved dette, men det samlede hovedpoenget er slik det kommer frem i sitatet: at konfliktene det gjelder er i ferd med å dempe seg, og at sår er i ferd med å gro. Om konfliktrådet da tar opp saken på et slikt tidspunkt, risikerer man å gjøre like mye skade som den hjelpen man bistår med. Hvorvidt konfliktene reelt har vært løst av partene selv i sakene som kom sent inn, om partene har lagt lokk på konfliktene, om den svake part har blitt tiet i hjel av en sterk

part eller om andre forhold spiller inn, har vi ikke grunnlag for å si noe om. Dersom det var slik, ville det være riktig å røre opp i sakene uansett. Slik det fremgår i vårt materiale konkluderer vi med at det er hensiktsmessig å komme inn på et tidligst mulig tidspunkt i sakene. Dette er en fordel både for ofrene som får hjelp og bistand umiddelbart, for politiet som skal sikre bevis og for de fleste andre berørte.

Det andre funnet, som gjelder egnet sted, kan virke motsigende sett i forhold til det første funnet: Det utpekte seg på generell basis *ikke* noe sted i straffesakskjeden som er best egnet. Best egnet sted må vurderes individuelt fra sak til sak. «Partene må bli spurt tidligst mulig, men det har ikke utviklet seg noen best practice», sa konfliktrådslederen. Her må vi forstå bruken av «best practice»-begrepet som en hensiktsmessig praksis som kan eller bør tas i bruk av andre på tilsvarende områder. Konfliktrådets egen statistikk viser at de fleste sakene (23 saker i 2010, 21 saker i 2011) ble sendt fra politiet som straffesak på ordinært vis etter straffeprosesslovens § 71-a:

Når straffeskyld anses bevist, kan påtalemyndigheten beslutte at saken skal overføres til megling i konfliktrådet, dersom den egner seg for det. Både fornærmede og siktede må samtykke i at saken overføres til konfliktrådet.

Imidlertid er dette bare en beskrivelse av hvilke saker som faktisk er sendt, og det er ikke vurdert å være «best practice» i dette tiltaket. Som vi har vært inne på konkluderer denne evalueringen med at sakene bør sendes konfliktrådet tidligst mulig, og det er et potensial for at dette kan skje tidligere og mer strukturert enn det gjøres i dag. Det er mulig at det har gått for kort tid til at det har utviklet seg en «best practice» så langt. Konfliktrådet i Trondheim, som driftet tiltak 21 i handlingsplanen, erfarte at det i etterkant av evalueringen av prosjektet (Elvegård mfl. 2011) utviklet seg en praksis hvor de på et gitt tidspunkt ikke lenger fikk oversendt de mest alvorlige sakene:

Det har utviklet seg en best practice i Trondheim: Sakene som kommer nå er oftere mindre alvorligere saker... som alternativ straffereaksjon. Det er også flere saker som går til doms og i tillegg får konfliktrådet noen flere saker nå enn før. Men fortsatt er det mest § 219-saker som har vært til doms. Få saker går parallelt.

Denne beskrivelsen gjelder primært type saker og ikke når i straffesakskjeden sakene ble oversendt. Samtidig ser vi av sitatet at det er mest pådømte saker som konfliktrådet i Trondheim får. Om vi vil se samme utvikling i Østfold er usikkert. Evalueringen fant ikke noe mønster eller «best practice» i tiltak 23 ut over at det virker som alle parter profiterer på at sakene blir sendt tidligst mulig i prosessen. Årsakene til at det ikke klart kan beskrives en «best practice» i oversendelse av saker til konfliktrådet, kan være mange. Én årsak kan som nevnt være at det har gått for kort tid til at en praksis har satt seg. Uttalelsen fra konfliktrådet i Trondheim kan tyde på dette, uten at vi kan konkludere. En annen nærliggende årsak kan ha med kompleksiteten og mangfoldet i sakene det er snakk om. Innholdet i sakene varierer svært mye – fra enkeltepisoder via

krangling med gjensidig skyld til tilfeller med årelangt terrorregime i hjemmet hvor alle typer vold har forekommet i stort omfang. Selv om alt dette går inn under betegnelsen vold i nære relasjoner eller familievold, kan ytterpunktene knapt sammenliknes med hverandre. På grunn av store variasjoner vil det være vanskeligere å si hva som er den beste måten å gjøre ting på. Dette, i kombinasjon med (foreløpig) forholdsvis få saker totalt som er oversendt konfliktrådet, kan føre til at vi ennå ikke ser noen «best practice» i ordets rette forstand. Det faktum at denne evalueringen definerer tiltaket som godt gjennomført, betyr at praksisen i prosjektet kan brukes som godt eksempel på hvordan tilrettelagte samtaler kan brukes i saker med familievold. Ellers er et sentralt element her at holdningen hos politiet vil være styrende for praksisen, og her ligger utvilsomt nøkkelen til eventuelt økt eller redusert bruk av konfliktråd. Dette vil i sin tur si at kontakten konfliktrådet har til andre instanser har avgjørende betydning. Dette redegjør vi for i kapittel 4.5. Se også kapittel 5 for en overordnet diskusjon av «best practice» ved bruk av tilrettelagte samtaler i familievoldssaker.

4.4 Prosjektorganisering og forholdet til andre instanser

Mengden saker i seg selv tyder på god kontakt med relaterte instanser, i hovedsak politi. Samtidig kunne samarbeidspartnere blitt dratt enda mer inn for å skape eierskap til prosjektet. Fra politihold ble det sagt slik:

Det var uheldig at vi byttet ut prosjektleder underveis. Vi ble ikke invitert på samlinger, ble ikke medeier og mistet dermed eierskap. Vi måtte etterlyse møter, nye voldshenvendelser og så videre. Dette kan skyldes mangel på erfaring (...) Man kunne vært enda klarere på hva man skulle undersøke; dette kan ha hatt betydning for hvilke saker som ble sendt.

En annen tilbakemelding fra en samarbeidspartner var at arbeidet kunne vært mer strukturert. Her var ønsket at man brukte mer tid på forståelse av oppdraget, måten å arbeide på, forarbeid og det å bli kjent med hverandres funksjoner. Det ble også sagt at man burde hatt veiledning på selve prosessarbeidet. Dette gikk spesielt på en kjent utfordring i slike prosjekter: hvorvidt man skal jobbe opp mot enkeltindivider eller om man skal jobbe med prosjektorganisering og diskusjoner på mer overordnet plan. Ut fra tilbakemeldingene vi fikk handlet det om at skifte av prosjektleder førte til brudd i etablerte samhandlingsmønstre, samt at arbeidet ble mer utfordrende når man gikk fra planlegging til konkret arbeid. På konkret saksnivå var det utfordringer med å få andre instanser til å stille opp, og tilretteleggerne vi snakket med sa at samarbeid med andre instanser ikke hadde vært så bra som ønsket:

Barnevernet er vanskelig å få med... det er vanskelig å få alle instanser med, spesielt på grunn av en 08-16-arbeidsdag. Samarbeidet har ikke vært så bra som ønsket. Det enkleste har vært å få med politi til stormøter... problematisk å få andre parter med,

på kort tid i hvert fall. Som oftest har vi møtene på ettermiddag og kveld og det er jo utenfor kontortid.

Tilretteleggerne uttalte også at kunnskapen om det øvrige hjelpeapparatet var liten til å begynne med, men at dette endret seg underveis og at man som tilrettelegger har plikt til å vite hvilken annen hjelp som kan være aktuell og tilgjengelig. Problemet for Østfold – og størstedelen av landet – er at tilbudene utenom konfliktrådet er få. Dette begrenset hjelpen både fornærmet og gjerningsperson kunne få, både mens de var i prosjektet og i etterkant som oppfølgingstilbud.

4.5 Metode og kompetanse

Et spørsmål som gikk igjen i evalueringen er om tilretteleggerne har tilstrekkelig kompetanse til å håndtere familievoldssaker. Et poeng med meglersordningen er at det skal være ikke-profesjonelle som bistår parter i konflikt, og tilretteleggerne er derfor lekfolk. Som det kommer frem i kapittel 4.3 er det noen vesentlige forskjeller mellom ordinære konfliktrådssaker og familievoldssaker. Spørsmålet om meglernes kompetanse handler om hvorvidt de er skikket til å håndtere komplekse familievoldssaker. En av våre informanter fra politiet var svært opptatt av dette:

I utgangspunktet er det et bra tiltak. Det jeg er bekymret for er at alle meglerne teoretisk sett skal kunne ta slike saker. Det krever spesialkompetanse, og dette ga vi uttrykk for. Erfaringen viser at volden i slike saker underrapporteres, og meglerne kan ikke ha kompetanse på alle fenomener rundt familievold. Derfor må man ha spesialkompetanse, det vil si opplæring fra andre og fortløpende veiledning (...) Tilbakemeldinger fra deltakerne på opplevelse er ikke nok for å bedømme om det er bra. Konfliktrådet passer for engangstilfeller og gjensidig voldsbruk – gitt at meglerne er kompetente. Men, jeg er ikke skeptisk til konfliktrådet. Det er bare det at det er viktig med kontakt med andre miljøer, tett opp mot straffesystem og terapeutiske miljøer. Kontakten med familievernkantoret kunne vært bedre.

Konfliktrådet har selv også vært bevisst på dette. I sluttrapporten redegjøres det for opplæringen av tilretteleggerne i prosjektet:

Tilretteleggerne har i løpet av prosjektiden gjennomført en oppstartssamling, interne meglermøter, to arbeidsdager rundt temaet vold i nære relasjoner med fokus på sikkerhet og barn som er vitne til vold, samt et kurs fordelt på 3 kvelder rundt temaene; vold, offerperspektiv, tilrettelagte samtaler, traumatiserte mennesker, voldsutøver, hjelpeapparatet i Østfold, sekundærutsatte (barna), m.m. (Konfliktrådet 2012b)

Vi ser at det har vært noe kursing på sentrale temaer. Likevel har flere informanter stilt spørsmål ved om tilretteleggerne har nok kompetanse. Også underveis i evalueringen har vi hatt fokus på nettopp dette. Vi har likevel funnet lite som tyder på at kompetansen til meglere har hatt betydning i negativ forstand for deltakernes opplevelse av tilbudet. Unntaket, som til gjengjeld er en nokså klar tilbakemelding, er informanten som på spørsmål om hun opplevde at meglere var kompetente svarte slik:

Følte ikke det i det hele tatt... følte at de lyttet og strevde med å holde seg objektive. [...] De hadde ikke kompetanse, men fulgte rammer som de hadde lært på kurs.

Vår vurdering er at kompetanseteamet er noe av det mest sentrale i spørsmålet om bruk av tilrettelagte samtaler i familievoldssaker. Dette ble aktualisert i evalueringen av tiltak 21 i Trondheim, og det kom opp i evalueringene av tiltak 22 og tiltak 23. Av den grunn tar vi for oss dette temaet ytterligere i kapittel 5.

5 Diskusjon av overordnede problemstillinger

I dette kapitlet drøfter vi overordnede problemstillinger ved bruk av konfliktråd i familievoldssaker.

Likhetene mellom tiltak 21, 22 og 23 i handlingsplanen er svært tydelige. Metoden er tilnærmet lik, med noen små variasjoner. Mens tiltak 21 og 23 ligner hverandre svært mye og favner familievoldssaker bredt, er tiltak 22 avgrenset til besøksforbud og derfor noe mer forskjellig. Likhetene er imidlertid flere enn forskjellene, og en viktig del av diskusjonen handler om noe som er felles: bruk av konfliktråd i familievoldssaker generelt. Vår hovedoppsummering i denne rapporten er at de to tiltakene i Østfold og Oslo og Akershus begge er prosjekter som er godt gjennomført. De er nødvendige og utgjør en betydelig forskjell i arbeidet mot vold i nære relasjoner. Nå som prosjektperiodene for de tre tiltakene i handlingsplanen er over, vil vi imidlertid løfte frem noen sentrale diskusjoner.

Angående anbefalinger ga Strandjordutvalget (2011) en grundig rapport om bruk av konfliktråd innen rettspleien til sin oppdragsgiver, daværende Justis- og politidepartementet. Vi ønsker å henvise til denne rapporten og samtidig poengtere forskjellen mellom den og en evaluering som denne. Strandjordutvalget undersøkte mulighetene for mer bruk av konfliktråd i Norge, mens vår oppgave har vært å gjennomgå og evaluere to enkelttiltak – uten å skulle mene noe generelt om økt/reduert bruk av konfliktråd.

5.1 Eget sted, eget sak eller eget prosess

Et viktig spørsmål i evalueringen har vært knyttet til eget tidspunkt for bruk av tilrettelagte samtaler: når er det beste tidspunktet i straffesakskjeden en sak kan behandles av konfliktrådet? Gjennom evalueringen har vi imidlertid sett at det også er hensiktsmessig å snakke om *eget sak* og *eget prosess*.

Vi har allerede konkludert med at det i tiltak 23 ved konfliktrådet i Østfold ikke ble funnet noe eget tidspunkt eller sted. Unntaket er at vi i både tiltak 22 og 23 så at man bør sende saken så tidlig som mulig til konfliktrådet. På den ene siden kan man si at en da er «like langt». Man har ikke fått svar på hvor konfliktrådet som instans kan eller bør være i straffesakskjeden, hvilken rutine som fungerer i samarbeidet mellom politi og konfliktråd og så videre. På den andre siden er det viktig å erkjenne og forstå forskjellen mellom alle familievoldssakene, fra de mer milde tilfellene til de mest alvorlige. Disse sakene kan ikke behandles på samme måte, og konfliktrådets rolle vil nødvendigvis måtte variere fra sak til sak. Arbeidsgruppen for økt bruk av konfliktråd anbefalte for

øvrig at det skal være et tilbud om gjenopprettende prosesser på alle stadier i straffegjennomføringen (Strandjordutvalget 2011).

Som tidligere nevnt erfarer konfliktrådet i Trondheim i dag at det har utviklet seg en praksis der de ikke lenger får de mest alvorlige sakene. Som vi kommer til lenger ut i kapitlet ser det ut til at «best practice» og mønstre for samhandling mellom konfliktråd og andre instanser, spesielt politi, viser seg over tid også etter at prosjektperioden er ferdig. Det gjenstår derfor å se om vi vil få det samme mønsteret i tiltak 22 og 23. Så langt vi har forstått har disse tre tiltakene vært lagt til konfliktråd som fra før har hatt et godt samarbeid med politiet. Man kunne derfor til dels forvente at det nå, i midten av 2013, hadde vist seg en gjenkjennbar praksis i oversendelse av saker til konfliktrådene i Østfold og Oslo og Akershus. Et viktig spørsmål blir: Dersom det tar tid å finne en velfungerende praksis ved konfliktråd hvor en allerede har et godt samarbeid; hvor lang tid vil det ta om man tenker å bruke metoden andre steder i landet?

Egnet sted for oversendelse av sak til konfliktråd henger sammen med *hvilken sakstype* det er snakk om. Forskjellen mellom ordinære saker i konfliktrådet og familievoldssaker kan være så stor at selv om det er snakk konfliktfylte forhold, er innholdet så vesensforskjellig at de knapt kan sammenlignes. Videre kan de alvorligste tilfellene av familievold være så ulike de mildeste tilfellene at man nesten ikke kan kalle det for samme fenomen. Evalueringen har også sett på hvilke type saker som egner seg for konfliktrådsbehandling. Evalueringen av tiltak 21 brakte frem to meningsleirer blant informantene på dette spørsmålet. Den ene leiren som i hovedsak besto av personer nærmere tilknyttet konfliktråd og/eller Restorative Justice-tankegangen, mente at konfliktråd kunne brukes i alle saker og at spørsmålet heller var når i prosessen konfliktrådet skulle inn og i hvilken grad. Den andre leiren var uttalt skeptisk til konfliktråd i de alvorligste sakene (Elvegård mfl. 2011). Selv om denne todelingen var mindre synlig i denne evalueringen enn i tiltak 21, var likevel spørsmålet om *hvilke saker som egner seg* et mye omdiskutert tema. En representant for politiet sa at saker som ikke passer for konfliktråd er saker med grov vold, noe flere av våre informanter var enige i. Prosjektlederen for konfliktrådets tiltak fulgte opp med å si at i slike saker kan konfliktrådet være et tillegg. Meglerne vi snakket med hadde samme syn og det ble blant annet sagt at:

Vi sjekker og avdekker i forsamtalene og underveis om saken passer. Hvis ikke, så avlyser vi. Avdekkingen av hva som har skjedd må være detaljert og graves i – det vil si hvilken type vold som er blitt utøvd og hva gjerningsperson konkret har gjort.

Vi ønsker også å minne om at datagrunnlaget for evalueringen av tiltak 21 var noe bredere og ikke spredt på to tiltak, og at vi nå har snakket med færre personer og dermed ikke kan si sikkert om en lignende todeling ville kommet frem for de to øvrige tiltakene. Det våre data imidlertid viser er en tendens i retning av at konfliktråd egner

seg mer for sakene med lav til middels alvorlighetsgrad enn for de mest alvorlige sakene, blant annet illustrert i følgende sitater:

Best egnet er spontanhendelser eller enkelthendelser, men forhold med langvarig mishandling er nok ikke så lett å megle i. Her føler jeg at fornærmede i saken har stor andel i å bli hørt. Dette vil regulere seg selv – de som har levd i langvarig misbruk vil kanskje ikke snakke med andre part i konfliktråd.

Saker med terror-regime i hjemmet... det er klare tvilstilfeller, men ingen saker er like.

Konfliktrådet passer for engangstilfeller og gjensidig voldsbruk – gitt at meglerne er kompetente. (...) I saker med barn og hvor det er liten erkjennelse om hva man har gjort, bør politiet ta slike saker.

Tendensen var som sagt ikke like tydelig i denne evalueringen, og noen av informantenes uttalelser gjør at det ikke alltid er like klart hva de er skeptiske til og hvilke saker de mener egner seg for konfliktrådsbehandling. Gjennom evalueringen har vi ikke opplevd å møte ukvalifiserte tilretteleggere, og tilbakemeldingene fra deltakerne – med unntak av noen få – har tilkjennegitt at de har blitt ivaretatt på en god måte av kompetente meglere. Når evalueringen likevel gir grunnlag for å sette spørsmålsteget ved bruk av konfliktråd i de mest alvorlige sakene – uavhengig om saken går parallelt i straffesystemet, om saken er oversendt konfliktrådet i sin helhet eller om konfliktrådet har en delrolle i saken - knyttes dette til en mer overordnet diskusjon om hvilke saker som egner seg og hvilken kompetanse som kreves for å ivareta svært alvorlige saker. Strandjordutvalget (2011) mener at man må holde fast på lekmannsprinsippet også i alvorlige saker, men ser at meglerne kan trenge ekstra opplæring i slike saker. Dette må forstås som at de mener konfliktrådet også bør benyttes i mer alvorlige familievoldsaker, mens vår anbefaling for den generelle bruken av konfliktråd i familievoldssaker altså er at man bør være tilbakeholden med å ta på seg tilretteleggingsfunksjoner i de mest alvorlige sakene. Med denne anbefalingen følger et unntak om at meglere med annen faglig bakgrunn og/eller erfaring kan gå inn i de mer alvorlige sakene, da med klart definerte deloppgaver som avgrenser seg eksplisitt til megling eller tilrettelegging på praktiske forhold – som vi har sett eksempler på i saker med ilagt besøksforbud. Unntaket er begrunnet i vår kjennskap til konfliktrådene gjennom evaluering av både tiltak 21, 22 og 23.

Spørsmålet om egnet prosess er relevant for å belyse hvordan konfliktrådet skal forstå og håndtere sakene underveis. Prosjektlederen i Trondheim poengterte hvordan konfliktrådet i familievoldssaker følger sakene over tid og at sakene ofte er en prosess. Dette vil si at sakens omstendigheter og partenes opplevelse og oppfatninger vil kunne endre seg fra oppstart og gjennom samtaleløpet. Når vi snakker om «best practice», må man både se hvordan kontakten er mellom konfliktrådet og andre aktører (spesielt

politiet), og man må se på prosessen internt i konfliktrådet i de enkelte sakene. En evaluering som denne ser nettopp på disse prosessene for å trekke lærdom av prosjektene som har vært gjennomført. Man tenker da på en slags prosessbeskrivelse, metodebeskrivelse og lignende som går igjen og er mer eller mindre felles i alle sakene og alt arbeidet. Samtidig handler egnet prosess om noe individuelt som vanskelig lar seg beskrive i generelle vendinger. Evalueringen av tiltak 21, 22 og 23 viser at prosessen kan være noe forskjellig fra sak til sak og varierer innenfor rammene av grunnmetoden som følges i konfliktrådet generelt og for familiesaker spesielt.

5.2 Metode og kompetanse

Denne evalueringen tar ikke for seg meglingsinstituttets metode eller måten konfliktrådet generelt arbeider på. Dette er gjort av andre (Eide og Gjertsen 2009). Det er likevel relevant å se til den tilpassede metoden som er brukt når spørsmålet om fremtidig bruk av konfliktråd i familievoldssaker diskuteres. Prosjektene har jobbet konkret med voldssaker i familiekonstellasjoner og gjort seg erfaringer om hvordan man kan møte partene på best mulig måte. Slik vi erfarer det fra evalueringene av de tre tiltakene er et fellestrekk at de bruker metoden som redegjort for i kapittel 4.2: To parter møtes utenom retten for å snakke om en konflikt eller et kriminelt forhold med en uavhengig lekmann tilstede som tilrettelegger møtet, der begge partene slipper til med sin versjon og opplevelse, og hvor søker å oppnå en felles forståelse om faktiske forhold samt bli enige om hvordan man skal forholde seg til hverandre i ettertid.

Konfliktrådenes metode og kompetanse i familievoldssaker har vært et gjennomgående tema, og flere mener at det er metoden som er suksessfaktoren. Hva med metoden er det som fungerer? I rapporten fra tiltak 21 sa vi følgende:

Ofrenes utbytte ser ikke ut til å skyldes (eventuelle) innrømmelser eller endringer hos gjerningsperson, men at offentlige instanser, betydningsfulle andre og samfunnet rundt ser, hører og tror dem, så vel som vektlegger deres opplevelse og oppfatning. Implikasjonen er ikke at prosjektet ikke har hatt noe for seg, men illustrerer muligens at årsakene til utbytte er mer sammensatt enn forklaringer vi finner innen Restorative Justice. Vi vil understreke at det er viktig å videreføre prosjektet og/eller metoden som er blitt brukt, men at det altså også kan være andre empowerment-relaterte prosesser som har vært gjeldende. (Elvegård m. fl. 2011)

Dette er også gjeldende for tiltakene i denne evalueringen. Ellers vil vi trekke frem både meglernes *evne til nøytralitet* og deres *rolle som nøytrale* som passende for familievoldssaker. Videre at de forbereder sakene før partene møtes, samt fasiliterer og tilpasser i hvert enkelt tilfelle. Evalueringen av tiltak 21 trakk frem forholdet mellom avtale/mål/resultat og prosess/dialog. Det kan tyde på at denne vektingen mellom den prosessorienterte tenkingen og det mer resultatorienterte fokuset har vært nyttig også i

tiltak 22 og tiltak 23. De individuelle tilpasningene og fokus på både prosess og resultat gjør at konfliktrådets tilbud for enkelte av våre informanter fremstår som mer konkret enn andre tilbud. Evalueringen viser at konfliktrådet tydelig har utviklet en arbeidsmåte og metode som for de fleste deltakerne har fungert bra. Vi ønsker imidlertid ikke å sette det ene tilbudet opp mot det andre, men heller oppfordre involverte aktører til å samarbeide tettere med hverandre. Dette gjelder her spesielt konfliktrådet og familievernkontorene. Konfliktrådet kan uten tvil dra nytte av familievernkontorenes erfaring og kompetanse.

En annen viktig erfaring fra prosjektet er knyttet til tid. Erfaringene i prosjektene har vært at tilrettelegging i familievoldssaker ikke kan gjennomføres innen stramme tidsrammer. Konfliktrådsbehandling av familievoldssaker vil være en prosess like mye som en avtale, der tid i seg selv er en del av metoden. Ut fra det faktum at tradisjonell megling har preg av en forholdsvis hurtig avgjørelse og avtale mellom partene, er erkjennelsen av tid som faktor i familievoldssaker viktig. Blant annet tidsaspektet som sentral i metodetenkningen viser til hvordan egnet prosess er et av de viktige stikkordene her: «Sendrektig», individuell prosess hvor man snakker seg gjennom saken, kombinert med fokus på at noe konkret skal komme ut av dialogene i form av skriftlige avtaler og beskrevne måter å løse fremtidige, potensielle konfliktsituasjoner. Et eksempel på det er ved henting av felles barn: ""Per" kjører i bil lånt av søster helt frem til utgangsdøren når barna skal hentes hos "Kari". "Kari" hjelper til med å få barnas bager i bilen hans uten å be "Per" skynde seg med hentingene."

Tilretteleggerens kompetanse har vært nevnt og diskutert flere ganger, både i denne evalueringen og i evalueringen av tiltak 21. Her ønsker vi å nevne at vi gjennom evalueringene har sett at konfliktrådene i disse prosjektene har brukt tilretteleggere som er erfarne og at snittalderen på meglere er forholdsvis høy. Dette er mennesker med erfaring, og i tillegg legger man til rette for at tilrettelegger og parter skal bli en så god *match* som mulig. Dette betyr ikke at det ikke kan være utfordringer knyttet til å være tilrettelegger i disse sakene, noe som påpekes av informanter. Om tilretteleggerens kompetanse ble det blant annet sagt:

En kjempeutfordring og det må det jo være. Tidligere jobbet man med nasking og lignende, og så har det utviklet seg til å bli mer komplisert. Juristene er opptatt av å sende inn mer alvorlige saker. Jeg vet ikke hvor flinke konfliktrådet er til å se på kompetansen her. Skal man tenke på kulturblanding, må man tenke på å utvikle de som er meglere. (...) Vet ikke nok til å si noe om kompetansen til meglere. Kanskje man på sikt burde ønske seg litt mer dokumentert kompetanse på de områdene man trenger å ha. I hvert fall hvis dette skal utvikle seg.

Om det er riktig å bruke lekmenn i utgangspunktet, vil vi ikke diskutere her. Lekmannsspørsmålet har blitt nøye redegjort for av Strandjordutvalget (2011), og temaet ble også behandlet av Elvegård mfl. (2011) i evalueringen av tiltak 21.

Stormøter var planlagt som en del av metoden i både tiltak 21, 22 og 23, men har ikke vært brukt i noen av tiltakene. Dette kan ha flere årsaker, og vi har berørt noe av dette tidligere i rapporten. De viktigste årsakene til lite bruk av stormøter oppgis å være at:

- tilretteleggerne er usikre på stormøte som metode
- familiene ønsker ikke å involvere andre
- tilretteleggerne har en *antakelse* om at familiene ikke ønsker å involvere andre
- det var vanskeligheter med å samle alle involvert personer til møte, spesielt på kveld etter arbeidstid.

Stormøtene beskrives like fullt som viktige ved at man involverer andre og kan få sosial støtte og praktisk bistand – ikke minst i forbindelse med gjennomføring av avtaler. Det at andre *vet* oppgis i seg selv som viktig for at partene klarer å holde seg til det som er avtalt, samt at ytterligere voldstilfeller kan forhindres. Stormøter gjør også at man involverer og engasjerer andre instanser, og det at de andre instansene faktisk har vært til stede kan virke forpliktende.

Erfaringene fra konfliktrådet i Trondheim kan tyde på at metodebruk er en utviklingsprosess. Kort tid etter evalueringen den gang hadde konfliktrådet en rekke saker hvor stormøter – eller familiemøter som de gikk over til å kalle det – ble brukt med hell. Økt mengde av saker over tid sammen med trygghet på metoden kan altså føre til mer bruk av stormøte som metode.

5.3 Involvering av barna

Gjennom evalueringen av begge tiltakene, og også tiltak 21, har vi sett at barnas posisjon, behov og rolle har vært uklar, noe som ofte har ført til manglende involvering og medvirkning. Vi ser at det i tiltakene er bevissthet rundt ivaretagelse av barn ved at man snakker *om* barna og ved at man kobler inn barnevernet, men ofte involveres ikke barnet i selve prosessen. Vi vet også fra andre studier at det er utfordringer knyttet til å ivareta barns reelle medvirkning (Sandbæk 2002, Strandbu 2007, Juul 2010, Paulsen mfl. 2011, Haugen, Paulsen og Berg 2012) i ulike instanser.

Det er ulike begrunnelser for hvorfor barna ikke involveres, men i bunn ser det ut til å ligge en tanke om at det er foreldrenes ansvar å ordne opp i dette, at det kan være vanskelig for barna å bli involvert og at det er foreldrene som må bli enige om hvordan dette skal løses. Haugen (2007, 2008) har understreket at informasjon fra barn og unge kan utfordre voksnes tradisjonelle ideer, og at barn og voksne i samme familie kan ha ulike opplevelser av samme fenomen. I forlengelsen av dette er det naturlig å tenke at de voksnes syn på hva barna vil ikke nødvendigvis trenger å være sammenfallende med barnas syn.

Ifølge både norsk lov og FNs barnekonvensjon har barn rett til å uttrykke seg om forhold som angår dem selv. Avtalene som inngås i konfliktrådet, for eksempel i saker med besøksforbud, kan ha stor innvirkning på barnas hverdag – uten at barna er spurt hva som er deres ønske. I verste fall kan det inngås avtaler som er i strid med barnas behov, for eksempel knyttet til samvær, henting og bringing og så videre. I faglitteraturen er det fremhevet at selv om barn vil høres, betyr det ikke nødvendigvis at de vil bestemme (Haugen og Rantalaiho 2010). Dette gjør at det er viktig å formidle til barna at beslutningene ligger hos de voksne, samtidig som barna skal høres og det skal tas hensyn til deres behov.

Et annet viktig moment knyttet til involvering av barna handler om barns behov for å vite og forstå. Når barna ikke involveres vil de ikke få mulighet til å stille spørsmål om det de lurer på, og de kan bli sittende med mange ubesvarte spørsmål. Det å være vitne til at en av omsorgspersonene utsettes for vold, vil for et barn være like alvorlig som det å selv bli utsatt for vold (Isdal 2000), og ofte vet barna mye om hva som foregår. Det å bli lyttet til, ha anledning til å si sin mening og få støtte rangeres som det aller viktigste i en studie om barn i vanskelige livssituasjoner (Strandbu 2007), noe som understreker betydningen av å involvere barna. Dette kan understrekes av følgende sitat fra prosjektledelsen i tiltak 21 (Elvegård mfl. 2011):

Barn trenger åpenhet og de må bli involvert i prosessen. De har sett det verste og må ikke bli skånet fra å snakke om det.

Et annet spørsmål er hvordan involveringen skal skje. Det er viktig å legge til rette slik at barn ikke opplever deltakelsen som en belastning, noe vi også påpekte i rapporten fra tiltak 21. Viktige momenter å vurdere vil blant annet være følgende: Skal de delta i formøter? Skal de delta i den tilrettelagte samtalen? Hvem skal snakke med barnet? Hvem skal være til stede i samtalen? Dette er spørsmål som må vurderes individuelt fra sak til sak med utgangspunkt i både sakens karakter og alvorlighetsgrad, barnets alder og modenhet og hva som er målet med de ulike møtene. Det viktigste, uansett hvilken involvering man velger, er at noen snakker med barna i forkant slik at deres perspektiv kan bringes inn i møtene. I tilfeller hvor barna skal delta i møter vil også dette være nødvendig, da det å fremme sin mening i et slikt møte kan være utfordrende for mange. En mulighet er at barnet får en støtteperson som kan delta i møtene sammen med eller i stedet for barnet, noe som ofte brukes i familieråd innenfor barnevernet. Ved mer bruk av stormøter er det også mulig at støttepersonen deltar på vegne av eller sammen med barnet i disse møtene.

5.4 Argumenter for og argumenter mot mer bruk av konfliktråd

Blant annet i gjennomgangen av saker med ilagt besøksforbud hos politiet i Asker og Bærum politidistrikt så vi at det var saker som ikke gikk til konfliktrådet, til tross for at

disse kunne vært egnet for en tilrettelagt samtale i konfliktrådet. Et viktig spørsmål blir da: Hvorfor blir ikke konfliktrådet brukt mer i sakene som passer? Dette kan skyldes mange forhold og er en viktig diskusjon. Nedenfor er noen mulige argumenter for og argumenter mot mer bruk av konfliktråd i familievoldssaker (se også Strandjordutvalget 2011: 123).

5.4.1 Konfliktrådet er ukjent

En forklaring kan være at konfliktrådets oppgaver og kompetanse ikke er godt nok kjent. Erfaringer fra arbeidet vårt med disse tre tiltakene tilsier at informasjonsarbeid overfor politi og andre relaterte instanser er en av de viktigste oppgavene dersom konfliktrådet skal bli mer brukt. Man må sørge for at tilbudet er kjent, og dette informasjonsarbeidet kan det tilsynelatende ikke bli for mye av.

5.4.2 Konfliktrådet er ikke en del av vaner og rutiner

En annen forklaring har med vaner og rutiner å gjøre. Henvisende instanser kjenner til konfliktrådet, men i en hektisk hverdag følger man de rutiner og vaner man har laget seg. Når konfliktrådet ikke er en del av disse, uteblir det som alternativ. For at konfliktrådet skal brukes mer må man bidra til å etablere en praksis. Det holder da ikke å gjøre seg kjent; man må aktivt bistå med å få i gang henvisning av saker. Et eksempel fra denne evalueringen er at det ble meldt om økt saksmengde etter at man laget en passus (standardformulering) til bruk i besøksforbudet. Da vi gjennomgikk sakene fant vi imidlertid bare én slik formulering. En mulig forklaring på økningen kan dermed være at passusen førte til økt bevissthet om konfliktrådet som alternativ, og at det ble en rutine å spørre/informere om tilbudet.

5.4.3 Konfliktrådet er utydelig

For enkelte relaterte instanser kan det synes uklart hvilken posisjon konfliktrådet har eller kan ha i straffesakskjeden. Oppfatningen er ofte at konfliktrådet er en utydelig instans i grenselandet mellom straffesystemet og hjelpesystemet som opererer overlappende ved siden av i sær forliksråd, politi og familievernkontor. Nye funksjoner og instanser slik som barnehusene og støttesentre for fornærmede gjør ikke bildet mer oversiktlig. Det blir viktig at konfliktrådet blir bedre på tilbakemeldinger til henviser om hvordan saken går eller har endt, samt sørger for at de dokumenterer arbeidet sitt i større grad enn de har gjort til nå. Her var tiltak 21 mer strukturert enn tiltak 22 og 23.

5.4.4 Konfliktrådet bør ikke inn i familievoldssaker

Uavhengig av de andre punktene og hvordan de besvares, vil noen mene at konfliktrådet ikke skal inn i familievoldssaker. Bruken av konfliktråd i familievoldssaker kan avhenge av holdninger og kunnskap hos andre aktører – spesielt politi – om tilbudet konfliktrådet kan gi. En fra politiet i Oslo sa for eksempel at det for dem var uvanlig å tenke at fornærmede skal sitte ansikt til ansikt med en han/hun egentlig ikke vil ha noe med å gjøre. En annen i politiet sa: «Send voldsutøverne i fengsel og hiv nøkkelen!». Holdningene kan skyldes vaner, tradisjoner, innebygde oppfatninger og fordommer. Det kan også skyldes lite kjennskap til konfliktrådet eller hvorvidt man er dedikert til Restorative Justice-tradisjonen eller ikke: vår erfaring er at holdningene er noe polariserte. På den ene siden finner vi personer som har stor tro på alternative sanksjoner og på den andre siden personer som er lite innstilt på å la voldsutøvere «slippe unna» ordinær straff. Vårt syn etter å ha evaluert de tre tiltakene er at godt informasjonsarbeid og et system for kategorisering av familievoldssaker (se kapittel 5.6) kan være aktuelle tiltak for å oppnå holdningsendring og mer bruk av konfliktrådet i saker hvor dette egner seg.

5.4.5 Konfliktrådet har ikke kompetanse

En del instanser og personer er av den oppfatning at konfliktrådet ikke har kompetanse til å ta seg av familievoldssaker. Det består av lekmenn og har ikke spesialkompetanse på området. Vår mening er at det spesielt er tre måter å imøtegå synet om manglende kompetanse på. Det ene er at konfliktrådet selv må se sin begrensning og vite når de skal støtte seg på andre aktører og samarbeidspartnere, noe det ser ut til at de i stor grad gjør. Her inngår også en vurdering fra politiet i forkant av oversendelse, i tillegg til en vurdering i forsamtalet med partene. Det andre er at man må sørge for at konfliktrådet ikke forblir ukjent. Det tredje er å øke tilretteleggerens kompetanse, noe vi skal diskutere nærmere i neste kapittel.

5.5 Kunnskap om gjerningspersonens mulige reaksjoner og atferd

Delmålene i de to tiltakene inneholder ingen punkter om kunnskap om gjerningspersonens mulige reaksjoner og atferd. Erfaringene våre gjennom evaluering av disse tre tiltakene er at dette, sett i ettertid, burde vært et uttalt delmål. I sær gjelder dette i de alvorligste sakene hvor gjerningspersonene kan vurderes å ha psykopatologiske trekk og problemstillinger som manipulering, endringspotensial, følelse av empati og lignende kan dukke opp. Kunnskap om dette vil ivareta fornærmede enda bedre og gi en generell økt kvalitetssikring av samtalene og prosessen, samt være et godt grunnlag for raskere å kunne sende en sak tilbake på grunn av liten egnethet for konfliktrådsbehandling – og da ikke utelukkende på grunn av manglende oppfyllelse av grunnvilkårene, men mer ut

fra en vurdering om at samtalene fører til ytterligere traumatisering for fornærmede. Kjernen i resonnetet her er at en overgriper som har hatt kontroll over partneren sin og/eller andre i nær relasjon, også vil kunne fortsette å ha den samme kontrollen i konfliktrådet. Et samtykke i denne sammenhengen vil dermed ikke alltid kunne tas hensyn til fordi samtykket kan være kommet frem under en eller annen form for press eller (sublim) maktbruk. Dette avsnittet må ses i sammenheng med neste kapittel om kategorisering av saker. I fremtidige handlingsplaner, tiltak eller annet bør man legge inn kunnskap om gjerningspersonens mulige reaksjoner og atferd som et uttalt mål og fokus.

5.6 Kategorisering av saker: engangshendelser, periodisk vold og intim-terror

Vi har kategorisert tre typer familievoldssaker som går igjen i både tiltak 21, 22 og 23, og skal nå redegjøre for disse. I St. meld. nr. 15 (2012-2013) *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve*, står følgende:

Vold i nære relasjoner er ikke et ensartet fenomen. Det kan være ulike former for vold, volden kan være uttrykk for ulike maktkonstellasjoner og undertrykkingsmekanismer, og volden kan finne sted i ulike nære relasjoner. Som begrep rommer vold i nære relasjoner et stort felt, og det er derfor nødvendig å gjøre noen presiseringer og avgrensninger. Selv om det er fellestrekk er det også viktige forskjeller som nødvendiggjør ulike tiltak for å forebygge, og beskytte og bistå den som utsettes. (St. meld. nr. 15:12)

Forskningen har gjennom tiden kategorisert fenomenet familievold, med varierende antall inndelinger, ut fra alvorlighetsgrad, ut fra grad av intensjon og så videre. En vanlig todeling ble gjort av Johnson (1995). St. meld nr. 15 formulerer dette skillet nokså presist:

Et skille på ulike former for vold går mellom grov, gjentakende og/eller kontrollerende vold på den ene side, og episodisk vold som ikke nødvendigvis gjenspeiler et skjevt maktforhold på den annen side (Johnson 1995). All vold utgjør en risiko for skade, men den grove, gjentakende og/eller kontrollerende partnervolden har i seg elementer som gjør konsekvensene mer dyptgripende. (St. meld. nr. 15: 12)

Den ene typen mente Johnson handlet om en type vold som er preget av gjensidighet mellom partnerne, som er forholdsvis vanlig og som utøves av både kvinner og menn i gitte settinger. Det er vanlig å kalle det for *periodisk vold* (Elvegård mfl. 2011, Pape 2003), eller *episodisk vold* slik stortingsmeldingen kaller det. Den andre typen kalte Johnson *intim-terror*, ofte kalt *patriarkalsk vold*. Denne formen for vold er ofte kjønns spesifikk ved at utøver er mann og offer er kvinne, involverer alvorlig fysisk

skade, hyppige trusler og en konstant atmosfære av frykt og kontroll. Volden skjer gjentatte ganger og gjerne i ulike former: fysisk, psykisk, seksuelt og verbalt (sjikanering, trusler og så videre). Vi finner begge disse formene for vold blant sakene som konfliktrådene har behandlet. I tillegg har vi identifisert konfliktrådsaker som kan kalles *engangstilfeller*. Denne tredelingen ble også gjort i rapporten fra evaluering av tiltak 21 (Elvegård mfl. 2011). Der er engangstilfellene forklart slik:

Et fellestrekk ved hendelsene er at de har et begrenset omfang og gjelder gjerne kun ett tilfelle eller én episode. Videre virker det som at alvorlighetsgraden i selve handlingene kan betraktes som like mye tilfeldig bestemt som noe annet. Dette tilsier ikke at engangstilfellene i denne sammenhengen kan betraktes som ikke å være alvorlige.

Vi anbefaler at det lages en kategorisering eller inndeling av familievoldssaker til bruk i konfliktrådet og i kontakten mellom øvrige instanser innen straffesakskjeden. Vi finner det hensiktsmessig å skille mellom engangstilfeller som enkelt sagt omhandler saker med mindre grad av alvorlighet i de straffbare forholdene, periodisk vold med middels grad av alvorlighet i de straffbare forholdene og intim-terror, hvor sakene er av høyere alvorlighetsgrad. Vi kaller engangstilfeller for kategori 1, periodisk vold for kategori 2 og intim-terror for kategori 3. Et høyere tall i benevnelsen indikerer da en mer omfattende og/eller alvorligere sak. Vi skal i det følgende tydeliggjøre hensikten med en kategorisering og gå nærmere inn på de ulike sakstypene.

En oversiktlig inndeling eller kategorisering vil for det første lette kommunikasjonen og forståelsen av det faktiske innholdet i sakene ved kontakt mellom de ulike involverte aktørene. Erfaringer fra andre prosjekter har vist at en del av den mangelfulle kommunikasjonen mellom instanser skyldes forskjell i begrepsbruk (Paulsen, Haugen, Elvegård, Wendelborg og Berg 2011). Slik det er i dag benyttes juridisk språkbruk i omtale av sakene. Språket er laget for strafferettslige tilnærminger og rettspleien, men egner seg mindre som referanseramme når straffesystemet skal kommunisere med instanser utenfor, eller hvor spørsmålet ikke handler om straff, men annen type oppfølging av utsatte. For det andre vil en inndeling eller et kategoriseringssystem kjapt kunne gi et bilde på sakens egnethet for konfliktrådsbehandling og på momenter man bør være spesielt oppmerksom på. Det kan også hevdes at en slik kategorisering sammen med risikovurderingsverktøyet for partnervold, *SARA*, kan lette politiets interne prioritering og vurdering av familievoldssaker.

En av fordelene ved kategorisering som vi spesielt vil vi trekke frem er knyttet til kjennskap til trekk ved voldsutøver. Vi vet at en del voldsutøvere i kategori 3-saker har personlighetstrekk som er over i psykopatispekteret. Denne gruppen har vist seg vanskelig å endre, de responderer dårlig på behandling, føler liten eller ingen skyld eller anger, har begrenset med innlevelse i andres følelser – samtidig som de er høyt sosialt intelligente med evne til å tilpasse forklaring og atferd etter som situasjonen krever det.

Kunnskap om og bevissthet på dette faktum, kan være av avgjørende betydning i en vurdering om man skal sette slike personer sammen med fornærmede i tilrettelagte samtaler. Ved hjelp av enkle sjekkpunkter vil politi og andre som arbeider med slike saker kunne vurdere – uten å diagnostisere eller forhåndsdomme – hvilken kategori en viss sak kan plasseres i. Typiske trekk vi ser i kategori 3-saker kan være tilbakekalte anmeldelser, gjentatt voldsbruk, alvorlige voldshandlinger (slik som å dra partneren ned trappen etter håret eller true med kniv), samliv som på tross av vold har vart over flere år – for å nevne noe. Når man først får kategori 3-saker beskrevet for seg, ser man trekkene som går igjen. Her er et eksempel fra en sak som konfliktrådet i Østfold jobbet med:

Min eksmann brøt seg inn i huset vårt uten at jeg visste det, og når jeg kom var det som jeg «suset» at noe var galt. Jeg gikk gjennom alle rommene og sjekket uten å finne noe galt. Satte meg og så på TV... tikket inn seksuelle meldinger og jeg svarte han stygt: «Du er en drittsekk, la meg være i fred». Han var da i huset. Jeg gikk en ny runde i huset... så da at døren til rommet til gutten sto åpen. Når jeg gikk til døren hoppet han frem og overfalt meg. (...) Vært på krisesenter på grunn av voldstilfeller og voldsutøvelser. Vært mange år med frem og tilbake. Det var ikke ukjent for politiet og til slutt tok betjenten å meldte saken inn til barnevernet. (...) Det har vært kvelertak, lugging... han knakk armen min, dyttet meg ned trappa, kalte meg for bitch, drittkjerring, hore... Han snek seg rundt huset, sluttet å betale farsbidrag... Det har vært alt mulig. (...) Jeg har gått i 17 år. De årene kunne vært unngått. Han ble sendt i gruppeterapi da og ville ikke... da var det ingen oppfølging.

Enhver som er i befatning med slike saker bør være ekstra bevisst på hvordan man prioriterer saken, hvordan man legger opp samtaler/avhør og så videre, hvordan man setter sammen partene, hva man avtaler og så videre. Bevissthet på dette skyldes ikke bare trekk hos voldsutøver, men også hos den voldsutsatte. Utsatte i slike saker kan opptre paradoksalt og irrasjonelt, men tilsynelatende ressurssterk nok til å tale sin sak. Dette kan gjøre det vanskelig å avgjøre om man skal gå inn i saken eller ikke, men vi bør være oppmerksomme på at også såkalt vellykkede, ressurssterke kvinner i familier med et pent ytre og flotte barn kan leve i et misbruksforhold (kategori 3: intim-terror) som bør avdekkes. Det er for eksempel mindre grunn til å ettergå en tilbaketrukket anmeldelse etter en kategori 1-sak enn i en kategori 3-sak – uten at vi skal sette det ene opp mot det andre. Kunnskap om voldsutsatte i slike saker kan være til hjelp i både avgjørelse om hva man skal gjøre med saken og den videre oppfølgingen. En kvinne vi snakket med formidlet følgende:

Besøksforbud... når en kvinne kommer dit, skal det svært mye til for at en kvinne ikke slipper inn mannen igjen på grunn av psykopatens grep. Så sier politiet at du skal ha besøksforbud igjen, men da må du ikke bryte det. Og så må det noe til for at gjerningspersonen får straff. Man kan ikke overlate dette til kvinnen alene å vurdere.

I dette tilfellet kunne man sett etter tegn på hvilken kategori saken tilhører før man gjorde ytterligere avgjørelser. Dersom man mener alvor med å bekjempe familievold, må man ta høyde for det skjeve maktforholdet som kan forårsake at ofret selv bryter besøksforbudet eller på andre måter opptrer tilsynelatende imøtekommende ovenfor voldsutøver.

Tilsvarende vil kunnskap om trekk ved kategori 2-saker – altså periodisk vold hvor begge parter er likestilte, skylddelingen jevnt fordelt og det handler om hendelser som skjer nå og da – kjappere kunne tydeliggjøre at konfliktrådsbehandling kan være egnet. Når det gjelder kategori 2-saker bør man imidlertid være bevisst på at fordeling av skyld kan være *mer eller mindre* jevnt fordelt. Selv om et par krangler i gjensidighet, vil det være på sin plass å gi de straffbare forholdene i saken ekstra vekt, spesielt ved tilrettelagte samtaler. I andre saker vil man se at det er tilfeldig hvem som er offeret fordi politiet kom inn i en spesifikk konfliktsituasjon. Om politiet hadde kommet på et annet tidspunkt kunne rollene vært motsatt. Den riktige prosessen og fokus i slike saker må nødvendigvis tilpasses fra sak til sak. Rollefordelingen kan være svært ulik og unik fra sak til sak, noe samtaler med partene bør avdekke for å kunne løse saken best mulig ved hjelp av meging eller tilrettelagte samtaler. En typisk kategori 2-sak er denne, også fra Østfold, hvor paret fortalte om hva som hadde skjedd:

Hun: Var en fest med alkohol, vi ble skikkelig uvenner og det gikk en kule varmt... han tok hardt i meg.

Han: Var jeg som foreslo at saken skulle til konfliktrådet. Møtet hos konfliktrådet endte kort fordi vi hadde blitt enige og gjort opp, ble venner igjen. Men vi var glade for at den saken ble sendt til konfliktrådet. Det blir så mye styr ut av en fillesak. Det har vært flere episoder i etterkant... hun blir sjalu.

Hun: Da blir jeg sint og begynner å kaste ting. Siste episode var for 14 dager siden.

Han: Noen ganger har politiet lurt på om de skal ta med henne.

Kategori 1-saker vil være de forholdsvis enkleste sakene å identifisere: en slik sak er en tydelig engangshendelse som saken dreier seg om. Engangshendelser kan være enkeltepisoder der en partner eller et familiemedlem har gått for langt i en gitt kontekst eller situasjon, gjerne innser og innrømmer de faktiske forholdene og er innstilt på å bidra til løsning:

Det handlet om leggetid, sønnen min satt med kompis i kjellerstua og spilte, ble grensesatt, sønnen kom da opp i stua, ropte og skrek og slo hånda rett gjennom et bilde på vegg. Det bildet var nyinnkjøpt, kostet kr 10 000,- og var av stor symbolsk betydning for oss. Jeg og kona var endelig blitt enige om et bilde vi begge likte, og det var det første ufornuftige vi brukte penger på. Bildet var slik et symbol på at vi var kommet til en ny fase i livet med litt bedre råd. Da «klikket» det for meg og jeg ga han en omgang juling; knyttneveslag mot hode og kropp. Han kom til sykehuset med hevelser og kutt, men de verste skadene hadde han påført seg selv; kuttskadene kom

fra da han kjørte hånda gjennom glassplaten på maleriet. (...) Den dag i dag må jeg ærlig si at han fortjente det og hendelsen førte noen godt med seg; nemlig at det ble mer erkjennelser hos oss, det er stor sannsynlighet for at det ville gått til helvete om vi ikke var i konfliktrådet. Men det må jeg si: det var en ubehagelig opplevelse å være hos politiet... hele settingen: sette seg i en politibil, ta fingeravtrykk... Er en god «stopp-sak» å være hos politiet, det er en stopper for videre voldshandlinger.

Til slutt vil vi nevne noen punkter som bør tillegges vekt. Det første handler om et trekk ved sakene som vi ble oppmerksomme på ved gjennomgangen hos Oslo og Akershus fra Asker og Bærum Politidistrikt. Uavhengig av kategori var et fellestrekk og et kjennetegn ved sakene at familiene eller partene i så å si alle tilfellene hadde tilleggsproblematikk eller ytterligere belastende forhold ved seg: barn med ADHD eller atferdsproblemer, kreft eller annen alvorlig somatisk sykdom hos ene forelder, foreldre med alkoholproblemer, økonomiske vanskeligheter av ulike årsaker, nylig utsatt for bilulykke, husbrann eller lignende hendelser og så videre. Implikasjonen av dette er at uavhengig av forskjellene mellom kategoriene vil en del av familiene eller parene kunne være kjent fra før.

Det andre er at ved vurdering av kategori 1- og kategori 2-saker må man være oppmerksom på en *toppen-av-isfjell*-problematikk. Nettopp på grunn av mønstret og familiesamspillet som ofte kjennetegner kategori 3-saker, kan det som ser ut som en kategori 1- eller kategori 2- sak være en kategori 3-sak. Enten kan partner eller familien selv skjule de faktiske forholdene, eller man ser det ikke av ulike andre årsaker. Uansett kan det være et mye mer alvorlig misbruk enn hva overflaten viser.

Det tredje er at ikke alle saker nødvendigvis vil passe inn i bestemte kategorier. Kategorier og inndelinger må følgelig ikke brukes for å stereotypisere, forenkle eller overse en sammensatt virkelighet, men brukes som verktøy for å få oversikt og være utgangspunkt for informasjonsinnhenting og dannelse av inntrykk av en sak. En kategorisering eller inndeling av sakene vil kunne bidra til en mer hensiktsmessig håndtering av sakene i politiet, og lette arbeidet med familievold både der og hos konfliktrådet og i det mer overordnede arbeidet med bruk av konfliktråd i familievolds-saker.

Vi har foreslått en tredeling ut fra hva vi har sett etter å ha evaluert handlingsplanens tre tiltak. Også andre inndelinger er mulige. På neste side viser tabell 11 en oversikt over de tre kategoriene. Listen over kjennetegn ved kategoriene er ikke uttømmende. Som det vil fremkomme er kjennetegnene hentet fra to steder: fra velbrukte kategorier innen forskning og fra vårt eget evalueringsarbeid opp mot familievold og bruk av konfliktråd.

Tabell 10. Oversikt over de tre kategoriene.

Kategori 1 (enkelthendelser)	Kategori 2 (periodisk vold)	Kategori 3 (intim-terror)
Én enkelt hendelse i en gitt situasjon	Sporadiske hendelser, f. eks. ved alkoholinntak i helger	Hyppige hendelser, gjerne over flere år
Selve hendelsen kan være fra (forholdsvis) mindre alvorlig til middels alvorlig, for eksempel: - Lette knyttneveslag mot ansikt, hode og kropp - Ett slag mot kroppen i affekt	Som regel (forholdsvis) mindre til middels alvorlig vold: - Klaps med flat hånd - Utestengt fra felles bolig - Lugging - Verbale krangler, «fyllekrangling» og lignende	Svært alvorlige voldsepisoder, f. eks.: - knekt arm - dratt ned trapp etter håret - slått gjentatte ganger med knyttneve i ansikt - forsøkt overkjørt med bil - voldtatt
Alvorlighetsgrad <i>kan</i> være tilfeldig og/eller volden i mindre grad intendert	Alvorlighetsgrad <i>kan</i> være tilfeldig og/eller volden i mindre grad intendert	Alvorlighetsgrad er ikke tilfeldig: volden er intendert og målrettet
Ikke kjønnsbestemt	Ikke kjønnsbestemt, men oftere menn enn kvinner	Overgriper er som oftest mann og fornærmede kvinne
Familien er ofte åpen for løsninger	Familien er ofte åpen for løsninger	Familien er i starten ofte mindre åpen for løsninger; de bagatelliserer og skjuler volden, og det er manglende/tilbaketrunkne anmeldelser i sakene
Ofte bare fysisk vold	Ofte bare fysisk vold	Ulike former for vold: fysisk, psykisk, seksuelt, frihetsberøvelse osv.
Tilnærmet normalt partner-/familieforhold utenom voldsepisodene eller i konfliktsituasjon uten vold	Tilnærmet normalt partner-/familieforhold utenom voldsepisodene	Terror-regime med konstant kontroll gjennom trusler, uhyggestemning i hjemmet og så videre
Vold fra én partner	Vold fra begge parter	Vold fra én partner
Skyld er likt fordelt	Skyld er likt fordelt	Skyld er ulikt fordelt

Vi understreker at en kategorisering av saker til bruk i straffesakskjeden må kvalitetssikres ytterligere. Vi har identifisert visse mønstre. Mønstrene er tydelige og beskrivelsene dekkende for de familievoldtypene det gjelder. Samtidig er dette upløyd mark, og det gjenstår mer arbeid på området. Et forslag fra vår side er å utlyse et eget forskningsprosjekt på dette og/eller å innlemme utprøving av kategorisering av familievoldssaker i neste handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Arbeidet med kategorisering mener vi kan bygge videre på det arbeidet og erfaringer som er gjort med SARA.

5.7 Avsluttende kommentarer og anbefalinger

Gjennom evaluering av tiltak 21, 22 og 23 har vi sett at mye i tiltakene fungerer bra og at konfliktrådets arbeid er et viktig supplement til andre instansers arbeid. Partene som mottar tilbud om tilrettelagte samtaler er gjennomgående fornøyde, og det gis stort sett tilbakemelding om at de tilrettelagte samtaler fører til en endring i positiv forstand. Gjennom evalueringene har vi likevel sett at det er områder som kan utvikles og forbedres, og vi ønsker avslutningsvis å komme med anbefalinger til det videre arbeidet. Vi registrerer at konfliktrådene på noen punkter ikke har fulgt opp anbefalingene våre fra evaluering av tiltak 21, for eksempel når det gjelder kontakten med familievernkontorene. Noen av anbefalingene vil derfor være de samme. På andre områder ser vi at prosjektene er preget av utvikling, kontinuerlig forbedring og dynamikk. Ikke minst gjelder dette metodeinnholdet der tiltakene har spilt på hverandres erfaringer. Disse innspillene mener vi det er viktig å ta med i det videre arbeidet. Basert på vårt arbeid med de tre tiltakene vil vi si at oppdragsgiver i fremtiden vil profitere og få mer ut av evalueringsmidlene ved å satse på følgeforskning. Tiltakene 21, 22 og 23 i handlingsplanen er nokså like, og ved å følgeforske fra starten ville for eksempel overføringsverdien mellom tiltakene vært større og vi kunne gitt tilbakemelding underveis på betydningen av å dokumentere prosjektets arbeid.

Til slutt lister vi opp våre anbefalinger. Disse må ses i sammenheng med funn og diskusjoner i de foregående kapitlene i rapporten.

- Konfliktrådene vil være tjent med å synliggjøre og tydeliggjøre konfliktrådets rolle, styrke og begrensninger.
- Det må sikres tett samarbeid og god informasjonsflyt mellom konfliktrådet og andre instanser, i sær familievernkontorene. Dette vil være en forutsetning for å klare å gi et godt nok helhetlig tilbud.
- Det er viktig å sikre at barnas perspektiver kommer frem. Dette kan gjøres på ulike måter, for eksempel ved bruk av støtteperson for barnet. På hvilken måte barna skal involveres bør vurderes individuelt fra sak til sak med utgangspunkt i både sakens karakter og alvorlighetsgrad, barnets alder og modenhet og hva som er målet med de ulike møtene.
- Det bør innføres felles begrepsbruk og system for kategorisering av familievoldsaker til bruk i politiet, i konfliktrådet, andre instanser innen strafferettspleien og i kontakten mellom dem.
- Det bør innføres minstekrav for meglere som skal jobbe med familievoldssaker i form av kompetanse, kurs, utdanning eller lignende.

- Kunnskapen om atferden til og trekk ved voldsutøver bør økes i konfliktrådet og blant tilretteleggerne, ikke minst for bedre å kunne vurdere hvorvidt sakene egner seg for tilrettelagte samtaler og for den generelle oppfølgingen av partene og ivaretagelsen av fornærmede/offer.
- Utbyttet av selve prosessen mellom partene bør tydeliggjøres bedre for dem som deltar. Det bør videre holdes fast ved metodens todelte fokus: Prosess, dialog og gjennomgang av hva som har skjedd på den ene siden, samt mål, resultat og konkret utfall på den andre siden.
- Det bør klargjøres om bruk av stormøter og nettverk skal være en del av metoden.
- Vår anbefaling for den generelle bruken av konfliktråd i familievoldssaker er at man bør være tilbakeholden med å ta på seg tilretteleggingsfunksjoner i de mest alvorlige sakene.
- For fremtiden burde både tiltakene som er evaluert i denne rapporten, politiet og øvrige aktører, finne løsninger for å ta vare på sentrale tall og data, da dette vil være nyttig i både intern og ekstern evalueringssammenheng. Dette gjelder både for fortløpende registreringer, justeringer og lignende underveis, samt for sluttevalueringer.

Litteratur

- Berg, B. (2007). *Støttespiller og samtalepartner. Evaluering av Støttesenter for fornærmede i straffesaker*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Curtis-Fawley, S. og K. Daly (2005). "Gendered Violence and Restorative Justice. The Views of Victim Advocates". *Violence Against Women*, 11 (5), 603-638.
- Eide, A.K. og H. Gjertsen (2009). *Med ! eller ? Virkninger av, og utfordringer ved, gjenopprettende rett som alternativ eller supplement til straff*. Bodø: Nordlandsforskning.
- Elvegård, K., S. Aasen Frigstad og K. Thorshaug (2011). *Tilrettelagte samtaler ved familievold*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Green, L.W. (2001). "From Research to "Best Practices" in Other Settings and Populations". *Am JHealth Beav*, 25 (3), 165-178.
- Haaland, T., S.-E. Clausen og B. Schei (2005). *Vold i parforhold – ulike perspektiver*. Oslo: NIBR.
- Haugen, G. M. D. (2007). *Divorce and Post-divorce Family Practice: The Perspective of Children and Young People*. Doktorgradsavhandling. Trondheim: NTNU.
- Haugen, G. M. D. (2008). "Incorporating children's perspectives into family sociology: dilemmas and potentialities". *Barn*, 26 (1), 27-41.
- Haugen, G.M.D og M. Rantalaiho (2010). «Barns rettigheter i megling ved separasjon og skilsmisse». I Kjørholt, A.T. (red.). *Barn som nye samfunnsborgere- til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Haugen, G.M.D, V. Paulsen og B. Berg (2012). *Foreldre og barns erfaringer i møte med barneverntjenesten i Trondheim kommune*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Hudson, B. (2002). "Restorative Justice and Gendered Violence: Diversion or Effective Justice?". *British Journal of Criminology*, 42 (3), 616-634.
- Isdal, P. (2000). *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Johnson, M. P. (1995). "Patriarchal terrorism and common couple violence: Two forms of violence against women". *Journal of Marriage and the Family*, 57, 283-294.
- Justis- og politidepartementet (2007). *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011 Vendepunkt*.
- Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger. Diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. Doktorgradsavhandling. Trondheim: NTNU.
- Konfliktrådet (2010). *Årsrapport. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011- vendepunkt. Tiltak 22 og 23. Tilrettelagte samtaler*.
- Konfliktrådet (2012a). *Sluttrapport. Regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011 - vendepunkt. Tiltak 22. Tilrettelagte samtaler der det er ilagt besøksforbud*.
- Konfliktrådet (2012b). *Prosjektrapport 2010-2011. Handlingsplan mot vold i nære relasjoner "Vendepunkt". Tiltak 23. Tilrettelagt dialog i saker som omhandler vold i nære relasjoner*.

- Konfliktrådet i Oslo og Akershus (2009). *Prosjektbeskrivelse for tiltak 22 i regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner 2008-2011- Vendepunkt.*
- Konfliktrådet i Oslo og Akershus (2010). *Halvårsrapport 2010. Tiltak 22 i regjeringens handlingsplan mot vold i nære relasjoner.*
- Kvale, S. (2001). *Det kvalitative forskningsintervju.* Oslo: Gyldendal.
- Kvello, Ø. og C. Wendelborg (2009). *Prosessevaluering av det treårige prosjektet: Oppfølgingsteam for unge lovbrytere i Kristiansand, Oslo, Stavanger og Trondheim.* Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Nordhelle, G. (2007). *Megling. Konfliktforståelse og konflikthåndtering.* Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Pape, H. (2003). «Vold og krenkelser i unge menneskers parforhold». *Tidsskrift for Den norske legeförening*, 123 (15).
- Paulsen, V., G.M.D. Haugen, K. Elvegård, C. Wendelborg og B. Berg (2011). *Æresrelatert Ekstrem kontroll- dilemmaer og utfordringer.* Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.
- Politiet (2008). *Politiets arbeid med vold i nære relasjoner.*
https://www.politi.no/vedlegg/rapport/Vedlegg_137.pdf
- Politiet (2012). *Vold i nære relasjoner – statistikk.*
https://www.politi.no/rad_fra_politiet/vold_i_nare_relasjoner/statistikk/
- Ptacek, J. (2010). *Restorative Justice and Violence Against Women.* Oxford: Oxford University Press.
- Sandbæk, M. (2002). *Barn og unges levekår og velferd- kunnskapsbilder og forskningsbehov.* Oslo: NOVA.
- Slump, G.J. og van Hoek, A. (2006). *Restorative justice into the 21 st century: arguments for restoration of humanity and community on a multi level scale.* Paper presentert på *the Fourth Conference of the European Forum for Restorative Justice*, “Restorative justice: An agenda for Europe”, Barcelona, Spania, 15.-17. juni 2006.
- St. meld. nr. 15 (2012-2013). *Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Det handler om å leve.*
- Strandbu, A. (2007). *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen.* Tromsø: Universitetet i Tromsø.
- Strandjordutvalget (2011). *Økt bruk av konfliktråd. Rapport fra arbeidsgruppe som har vurdert rettslige og praktiske tiltak for mer bruk av gjenopprettende prosess.*
- Strang, H. og J. Braithwaite (2002). *Restorative justice and family violence.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Stubbs, J. (2007). “Beyond apology? Domestic violence and critical questions for restorative justice”. *Criminal Justice*, 7 (2), 169-187.

**Familievold og tilrettelagte
samtaler i konfliktråd**

Evaluering av tiltak 22 og 23
i *Vendepunkt*, handlingsplanen
mot vold i nære relasjoner 2008-2011

ISBN, trykk: 978-82-7570-336-9
ISBN, web-utgave: 978-82-7570-337-6

Dragvoll allé 38 B
7491 Trondheim
Norge

Tel: 73 59 63 00
Fax: 73 59 66 24

 NTNU

Samfunnsforskning AS